

3/2020

NEJVYŠŠÍ SOUD
ODDĚLENÍ ANALYTIKY
A SROVNÁVACÍHO PRÁVA

BULLETIN

Pravidelný přehled právních novinek se zaměřením na rozhodovací praxi Soudního dvora Evropské unie, Evropského soudu pro lidská práva a zahraničních nejvyšších soudů.

ODDĚLENÍ

Oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu poskytuje odbornou poradenskou činnost pro soudce Nejvyššího soudu, jakož i pro soudce soudů nižších stupňů, v oblasti evropského práva.

SLOŽENÍ

Petr Barták
petr.bartak@nsoud.cz, +420 541 593 523

Jan Bena
jan.bena@nsoud.cz, +420 541 593 161

Lukáš Boháček
lukas.bohacek@nsoud.cz, +420 541 593 137

Katalin Deák
katalin.deak@nsoud.cz, +420 541 593 480

Lívia Ivánková
livia.ivankova@nsoud.cz, +420 541 593 271

Ladislav Kováč
ladislav.kovac@nsoud.cz, +420 541 593 519

Jan Strya
jan.strya@nsoud.cz, +420 541 593 585

KONTAKT

 Oddělení analytiky a srovnávacího práva
Nejvyšší soud

 Burešova 20
657 37 Brno

 +420 541 593 480

 international@nsoud.cz

 www.nsoud.cz

SOCIAL

BULLETIN

**K SOULADU POUŽITÍ SOUKROMÉ KOMUNIKACE OBVINĚNÉHO
S JINOU OSOBOU (LOVCEM PEDOFILŮ) JAKO DŮKAZU
V TRESTNÍM ŘÍZENÍ S PRÁVEM NA OCHRANU
SOUKROMÍ DLE ČL. 8 ÚMLUVY
SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ (STR. 6)**

**ZBAVENÍ RODIČOVSKÉ ODPOVĚDNOSTI STĚŽOVATELE
V SOUVISLOSTI S DLOUHODOBÝM A DOBROVOLNÝM
ODLOUČENÍM OD DÍTĚTE
ILYA LYAPIN (STR. 10)**

**NEZBYTNOST A PŘIMĚŘENOST POUŽITÍ DONUCOVACÍCH
OPATŘENÍ BĚHEM POLICEJNÍ AKCE V ROMSKÉ KOMUNITĚ
R.R. A R.D. PROTI SLOVENSKU (STR. 14)**

**POJEM ADRESY VE SMYSLU ČL. 8 ODS. 2 PÍSM. A) SMĚRNICE
O DODRŽOVÁNÍ PRÁV DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ
CONSTANTIN FILM VERLEIH GMBH (STR. 17)**

**K MEZINÁRODNÍ PŘÍSLUŠNOSTI ŽALOB SMĚŘUJÍCÍCH PROTI
VÝROBCŮM NEDOVOLNĚ MANIPULOVANÝCH AUTOMOBILŮ
VOLKSWAGEN AG (STR. 20)**

ÚVODNÍK

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

vítáme Vás u nového podzimního čísla našeho Bulletinu. I nyní Vám přinášíme průběžný přehled právních novinek v oblasti rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva, Soudního dvora Evropské unie a vnitrostátních vrcholných soudů. Vaší pozornosti se tak i nyní nabízí řada zajímavých rozhodnutí.

Kupř. Nejvyšší soud Spojeného království se ve věci [2020] UKSC 32 zabýval zajímavou otázkou, zda je slučitelné s právem na ochranu soukromí ve smyslu čl. 8 Úmluvy, pokud je osoba trestně stíhána a odsouzena na základě soukromé komunikace, kterou za tímto účelem s obviněným zastřene vedla jiná soukromá osoba. Rozhodl, že k zásahu do práva na ochranu soukromí nedošlo, neboť povaha komunikace takovou ochranu nezasluhuje.

Evropský soud pro lidská práva pak např. ve věci *Ilya Lyapin proti Rusku* dospěl k závěru, že zbavením rodičovské odpovědnosti otce, jenž byl od svého dítěte dlouhodobě a dobrovolně odloučen, nedošlo k porušení jeho práva na respektování soukromého a rodinného života podle čl. 8 Úmluvy. Rozhodl tak s přihlédnutím k posouzení nejlepšího zájmu dítěte provedenému vnitrostátními soudy a ke zprerhaným vazbám mezi stěžovatelem a dítětem.

Soudní dvůr Evropské unie měl např. ve věci *XC* příležitost zodpovědět otázku, zda se ochrana plynoucí ze zásady speciality při předávání osob na základě rámcového rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu (EZR) vztahuje rovněž na následně vydaný EZR pro dřívější trestný čin, či se vždy uplatní pouze v souvislosti s jedním konkrétním EZR. Rozhodnul, že opatření omezující osobní svobodu uložené osobě, vůči níž byl vydán první EZR, pro dřívější trestné činy, kvůli kterým nedošlo k jejímu předání na základě výkonu druhého EZR, není v rozporu s unijním právem, pokud tato osoba členský stát, který vydal původní EZR, dobrovolně opustila.

Příjemné čtení Vám přeje

redakce Bulletinu

V případě zájmu o pravidelné zaslání našeho Bulletinu se na nás můžete obrátit prostřednictvím e-mailu international@nsoud.cz.

Informace o ochraně osobních údajů naleznete na stránkách **Nejvyššího soudu**.

OBSAH

JUDIKATURA EVROPSKÝCH VRCHOLNÝCH SOUDŮ

- Spolková republika Německo: *Ústavní principy posuzování kolize svobody projevu a práva na ochranu osobnosti v kontextu hanlivých tvrzení* ... 4
- Spojené království: *K souladu použití soukromé komunikace obviněného s jinou osobou (lovcem pedofilů) jako důkazu v trestním řízení s právem na ochranu soukromí dle čl. 8 Úmluvy* ... 6

JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

- D. proti Francii: *Odmítnutí zápisu údajů ze zahraničního rodného listu týkajících se vztahu mezi zamyšlenou matkou a dítětem narozeným s pomocí náhradního mateřství do vnitrostátního rejstříku narození* ... 8
- Ilya Lyapin proti Rusku: *Zbavení rodičovské odpovědnosti stěžovatele v souvislosti s dlouhodobým a dobrovolným dlončením od dítěte* ... 10
- Monica Macovei proti Rumunsku: *Svoboda politického projevu* ... 12
- R.R. a R.D. proti Slovensku: *Nezbytnost a přiměřenost použití donucovacích opatření během policejní akce v romské komunitě* ... 14

JUDIKATURA SOUDNÍHO DVORA EVROPSKÉ UNIE

- Constantin Film Verleih GmbH: *Pojem adresy ve smyslu čl. 8 odst. 2 písm. a) směrnice o dodržování práv duševního vlastnictví* ... 17
- Data Protection Commissioner: *Dle rozsudku Soudního dvora je rozhodnutí Komise 2016/1250 o odpovídající úrovni ochrany poskytované štítem EU-USA na ochranu soukromí neplatné* ... 18
- Volkswagen AG: *K mezinárodní příslušnosti žalob směřujících proti výrobcům nedovoleně manipulovaných automobilů* ... 20
- XC: *K uplatnění zásady speciality při dobrovolném opuštění území státu a opětovném vydání evropského zatýkacího rozkazu* ... 22

MONITORING LITERATUREY ... 24

JUDIKATURA VRCHOLNÝCH SOUDŮ

Německo: Spolkový ústavní soud

Usnesení Spolkového ústavního soudu ze dne 19. 5. 2020 ve věci 1 BvR 2397/19.

Ústavní principy posuzování kolize svobody projevu a práva na ochranu osobnosti v kontextu hanlivých tvrzení

Úplné znění

Tisková zpráva

Druhá komora prvního senátu Spolkového ústavního soudu ve svém usnesení (Beschluss) ze dne 19. května 2020 ve shora uvedené věci shrnuje ústavněprávní principy posuzování kolize svobody projevu s ochranou osobní cti a vážnosti aplikovatelné při úvahách o trestněprávní odpovědnosti za pomluvu a podobné trestné činy. V obecné rovině potvrdila, že při posuzování trestnosti hanlivých tvrzení ve smyslu § 185 a násl. německého trestního zákoníku (Strafgesetzbuch) je nutno poměřovat protichůdná základní práva a oprávněné zájmy. Dále systematicky shrnula relevantní faktory, které by obecné soudy měly při takovém poměřování vzít v potaz. [1]

Ústavní stížností brojil stěžovatel proti odsuzujícímu trestnímu rozsudku, jímž byl uznán vinným z trestného činu urážky ve smyslu § 185 německého trestního zákoníku. Stěžovatel byl účastníkem několika soudních řízení vedených před bavorskými soudy, jejichž předmětem byla práva stýkat se s jeho dcerou. V roce 2012 mu byla tato práva zcela odeprána, načež stěžovatel založil webový blog, kam pravidelně sdílel mj. příspěvky kritizující bavorskou justici. Poté, co v otázce práv na kontakt se svou dcerou neuspěl ani před odvolacím soudem, stěžovatel v roce 2016 na uvedeném blogu publikoval tři kritické příspěvky, v nichž mimo jiné jmenoval konkrétní soudce rozhodující v dané věci, zveřejnil jejich fotografie a opakovaně tyto nazýval „soudními zločinci“, „provinčními zločinci“ nebo „odciziteli dětí“, přičemž tvrdil, že v dané věci plnili příkazy předsedy Vrchního zemského soudu, kterého taktéž uváděl jménem a označil jej za pravicového extremistu. Dále v těchto příspěvcích naznačoval existenci korupce a politických zásahů v bavorské justici, kterou dále charakterizoval jako pravicově extremistickou.

Za zveřejnění uvedených příspěvků byl stěžovatel shledán vinným z výše uvedeného trestného činu a byl mu uložen peněžitý trest. Trestní soudy ve svých rozhodnutích uvedly, že z důvodu faktického spojení posuzovaných tvrzení

s kritizovaným soudním řízením, jakož i složité emoční situace stěžovatele, se nemůže jednat o trestný čin pomluvy podle § 186 trestního zákoníku. Při poměřování dotčených zájmů na svobodě projevu a na ochraně osobnosti a cti však přesto převažovalo to druhé. Posuzované příspěvky totiž představovaly závažný zásah do cti a vážnosti soudců, přičemž v důsledku závažnosti obvinění a výrazových prostředků volených stěžovatelem vystupoval do popředí záměr urazit na úkor relevantních faktických informací.

Spolkový ústavní soud v rámci posouzení uvedené stížnosti obšírně zrekapituloval principy posuzování kolize svobody projevu s právem na ochranu osobnosti, a to v kontextu úvah o možném spáchání trestných činů podle oddílu 14 německého trestního zákoníku [2]. Nejprve zopakoval, že čl. 5 (1) Základního zákona [3] přiznává každému právo svobodně vyjadřovat a šířit své názory, a to i urážlivým způsobem, pročež trestněprávní postih za urážku je zásahem do tohoto práva. Soudy proto musí náležitě vyvažovat závažnost negativních důsledků pro osobnostní práva oproti závažnosti negativních důsledků pro svobodu projevu, přičemž trestněprávní prostředky projevu přicházejí v úvahu až tehdy, pokud má na základě konkrétních okolností případu osobnost člověka (v tomto případě jeho vážnost a čest) vyšší váhu než svoboda projevu.

Spolkový ústavní soud však připomněl, že ústavní principy nepředepisují konkrétní výsledek testu poměřování a obecné soudy požívají v tomto směru jistou míru uvážení. Z pohledu ústavního přezkumu je relevantní to, zda obecné soudy identifikovaly a náležitě zohlednily faktory podstatné z hlediska testu proporcionality. Takovým faktorem v případě hanlivého tvrzení pak bude zejména jeho obsah, dále jím může být i to, zda posuzované prohlášení porušuje základní požadavek respektovat každého, nebo zda toto prohlášení pouze poškozují relativní sociální pověst dotčené osoby. Důležitým faktorem je potenciální příspěvek tvrzení do veřejné debaty, k formování přesvěd-

čení veřejnosti – v tomto případě požívá svoboda projevu vyšší míry ochrany. Pokud se jedná o kritická prohlášení na adresu veřejně činných osob, musí být zohledněna intence zasáhnout do soukromé sféry kritizované osoby v protikladu k záměru kritizovat její veřejné vystupování. V potaz musí být v těchto případech vzato i to, zda do veřejného prostoru vstoupily kritizované osoby z vlastní vůle, nebo zda se v tomto ocitly až v důsledku výkonu jim svěřených úkolů. Konečně Spolkový ústavní soud upozornil, že ani kritika veřejně činných osob nepožívá absolutní ochrany – prohlášení, která očerňují konkrétní osobu nebo šíří nenávisť podléhají v případech, kdy se dotýkají veřejně činných osob, shodným ústavním limitům svobody projevu jako v případech ostatních. Konečně i forma či způsob vyjádření mohou mít význam: zásah do svobody projevu bude obecně závažnější v případech předem nepřipravených prohlášení (v zápalu debaty), jakož i tehdy, je-li posuzované vyjádření odůvodněno, pokud se rozšířilo pouze mezi relativně malý okruh osob, potažmo nebylo trvale zachyceno.

Z povinnosti provést poměrování ovšem existují výjimky v podobě útoků na lidskou důstojnost osob, formální invektivy a pomluvy. Jedná se ovšem o výjimečné případy, které musí být aplikovány restriktivně a vždy s explicitním a přesvědčivým odůvodněním, které musí splňovat ústavní požadavky. Tak pomluva musí vždy vykazovat podstatné znaky, jimiž jsou absence spojení hanlivého tvrzení s veřejnou diskuzí a jejich účel spočívající výhradně v pošpinění dotčené osoby bez jakéhokoli důvodu. Formální invektivou se poté rozumí prohlášení užívající nadávky, sprostá slova nebo obecně značně excesivní výrazy, a to po předchozím uvážení, nikoli jen v zápalu debaty. Rozhodujícím kritériem je tedy v tomto případě forma, nikoli obsahový vztah prohlášení k dalším okolnostem případu. Konečně ochrana svobody projevu ustupuje do pozadí v případech dotčení lidské důstojnosti, tj. pokud je prohlášením jiné osobě upíráno uznání samotné podstaty její osobnosti.

Aplikuje tyto principy na posuzovaný případ, Spolkový ústavní soud uvedl, že trestní soudy správně konstatovaly spojení posuzovaných tvrzení stěžovatele s relevantními faktickými okolnostmi, tudíž se nemohlo jednat o pomlu-

vu ve smyslu § 186 trestního zákoníku. Přesvědčivým způsobem pak zdůvodnily, proč v daném případě stěžovatelova kritika veřejných činitelů spolu se snahou prosazovat svá subjektivní práva nemohla převážit osobní čest dotčených soudců, přičemž důležitou roli zde sehrál fakt, že faktický základ v podobě pochybností stěžovatele o řádném průběhu řízení byl v jeho prohlášeních pouze mlhavě identifikovatelný, spíše však zastíněný osobními útoky.

Spolkový ústavní soud dále upozornil na zjištění trestních soudů, že stěžovatel posuzovaná hanlivá prohlášení činil opakovaně a dotčené osoby vystavil pranýřování uvedením jejich jména, obviňováním a zveřejněním jejich fotografií. Posuzovaná tvrzení pak byla veřejně přístupná, tudíž určena neomezenému okruhu osob, přičemž jejich záměrem bylo zpochybnit profesní integritu soudců. Spolkový ústavní soud pak uzavřel, že je bezpochyby součástí stěžovatelovy svobody projevu veřejně vyjadřovat rozhořčení nad soudními rozhodnutími a obecně křivdami, které pocítuje, avšak je třeba, aby se při tomto pohyboval v rámci uvedených mezí přípustné kritiky. Stížnost proto shledal nepřipustnou.

Jan Strya

[1] Anotované usnesení Spolkového ústavního soudu bylo jedním ze čtyř rozhodnutí vyhlášených druhou komorou prvního senátu dne 19. 5. 2020 k problematice kolize svobody projevu a práva na ochranu osobnosti v případě hanlivých výroků. Anotované usnesení pak obsahuje hlavní systematické shrnutí principů plynoucích z judikatury tohoto soudu k dané problematice.

[2] Tento oddíl s rubrikou „pomluva“ zahrnuje řadu trestných činů souvisejících obecně s hanlivými prohlášeními. Kromě urážky a pomluvy jsou zde upraveny dále trestné činy nactiutrhání nebo zneuctění památky zemřelých.

[3] Základní zákon Spolkové republiky Německo (*Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*) ze dne 23. 5. 1949.

Spojené království: Nejvyšší soud

Rozsudek ze dne 15. 7. 2020, sp. zn. [2020] UKSC 32

K souladu použití soukromé komunikace obviněného s jinou osobou (lovcem pedofilů) jako důkazu v trestním řízení s právem na ochranu soukromí dle čl. 8 Úmluvy

Úplné znění rozsudku
Tisková zpráva

Nejvyšší soud Spojeného království se zabýval otázkou, zda je slučitelné s právem na ochranu soukromí ve smyslu čl. 8 Úmluvy, pokud je osoba trestně stíhána a odsouzena na základě soukromé komunikace, kterou za tímto účelem s obviněným zastrně vedla jiná soukromá osoba (konkrétně tzv. lovci pedofilů, a to s cílem ochrany nezletilých osob). Dospěl k závěru, že v takovém případě k zásahu do práva na ochranu soukromí nedochází, neboť povaha komunikace takovou ochranu nezasluhuje a obviněný ani nemohl rozumně předpokládat její důvěrnost. Podle Nejvyššího soudu navíc nemá stát žádnou pozitivní povinnost, jež by s cílem zajistit ochranu soukromí obviněného znemožnila takový důkaz v řízení použít, naopak má povinnost zajistit efektivní uplatnění trestního práva tak, aby byli pachatelé odrazeni od páchaní sexuálních trestných činů na dětech.

Skupina PH se na internetu vydává za nezletilé děti s tím cílem, aby nalákala pedofily k zahájení nemístné komunikace s nimi a tuto následně předala policii pro účely zahájení trestního stíhání. Jeden z členů této skupiny založil na jedné seznamovací aplikaci falešný profil s fotografií přibližně třináctiletého chlapce. Obviněný s tímto falešným účtem zahájil komunikaci, přičemž mu bylo výslovně sděleno, že komunikuje s chlapcem, kterému je 13 let. V rámci této komunikace zaslal obviněný falešnému účtu obrázek se sexuálním podtextem a domluvil si schůzku. Na té byl konfrontován členy skupiny PH, kteří s ním setrvali až do příjezdu policie. Kopii komunikace následně členové skupiny předali policii.

Státní zastupitelství zahájilo proti obviněnému trestní stíhání a následně na něj podalo obžalobu pro pokus o páchaní tří trestných činů, jež se vztahují k ochraně dětí v sexuální oblasti. V rámci hlavního líčení stěžovatel napadl přípustnost použití jeho komunikace s falešným účtem jakožto důkazu v trestním řízení, neboť ten byl policií obdržen bez povolení příslušného orgánu či bez důvodného podezření ze spáchání trestného činu, a tudíž dle jeho názoru v rozporu s čl. 8 Úmluvy. Těmto námitkám nicméně vnitrostátní soudy nevyhověly a obviněný byl za trestné činy – při užití předmětné komunikace jako důkazu – odsouzen.

Nejvyšší soud řešil konkrétně dvě otázky: 1) zda vzhledem k typu komunikace mezi obviněným a skupinou PH může dojít k zásahu do práva na ochranu soukromí ve smyslu čl. 8 Úmluvy tehdy, pokud je tato použita v trestním řízení jako důkaz, 2) rozsah, v jakém je použití takového materiálu dodaného soukromou osobou v trestním řízení neslučitelné s pozitivními závazky státu zajistit adekvátní ochranu soukromí ve smyslu čl. 8 Úmluvy.

Nejpodrobněji se Nejvyšší soud věnoval první vymezené otázce, jež reagovala na námitku obviněného, že využitím získané soukromé komunikace jakožto důkazu v trestním řízení došlo k zásahu do jeho práva na soukromí, chráněného čl. 8 Úmluvy, aniž by státní orgány posoudily, zda byl tento zásah v daném případě odůvodněný. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že k zásahu do práva na ochranu soukromí ve smyslu čl. 8 Úmluvy vůbec nedochází, neboť povaha komunikace mezi obviněným a skupinou PH takovou ochranu nezasluhuje a obviněný ani nemohl rozumně předpokládat, že bude důvěrná.

Z čl. 8 Úmluvy totiž podle Nejvyššího soudu implicitně vyplývá, že chráněný aspekt soukromého života musí být hodný ochrany, a to v kontextu hodnot, na kterých Úmluva stojí. Jednou z nich přitom představuje speciální pozitivní závazek států chránit děti před jejich sexuálním zneužíváním ze strany dospělých osob. Komunikace, o jakou se jednalo v posuzovaném případě, je podle Nejvyššího soudu zatraceníhodná a jako taková nevyvolává ochranu ve smyslu čl. 8 Úmluvy. Její povaha je totiž trestná a může přímo a vážně ohrozit chráněné zájmy dětí. Zájmy dětí přitom musí mít prioritu před jakýmkoliv zájmem, který by pedofil mohl při dopouštění se trestné činnosti, jako v posuzovaném případě, mít. Nejvyšší soud vedle toho poukázal i na zákaz zneužití práv, zakotvený v čl. 17 Úmluvy, který podle jeho názoru podporuje závěr, že trestná činnost, o jakou šlo v posuzovaném případě, není čl. 8 Úmluvy chráněna.

Významnou indicií, zda je právo na ochranu soukromého života osoby dotčeno, je rovněž to, zda ta měla rozumné očekávání důvěrnosti dané komunikace. Nejvyšší soud v tomto směru dospěl k závěru, že obviněný takové oče-

kávání mít nemohl. Začal totiž přímo komunikovat s falešným účtem, aniž by existoval jakýkoliv dřívější vztah mezi ním a adresátem komunikace, z něhož by mohlo takové očekávání vyvstat. Žádosti obviněného, aby byla komunikace důvěrná, nedaly vzniknout důvěrnému vztahu. Jelikož měl navíc obviněný komunikovat s třináctiletým chlapcem, mohl předvídat, že ten jakoukoliv znepokojující komunikaci může sdělit některému z dospělých. Podle Nejvyššího soudu tak obviněný sice mohl mít rozumné očekávání důvěrnosti, pokud jde o sledování komunikace přímo ze strany policie, takové očekávání však nemohl mít ve vztahu k adresátovi, se kterým komunikoval. Mohl totiž předpokládat, že pokud bude komunikace představovat důkaz o trestné činnosti, bude policii předána. Ani poté, co byla komunikace předána policii, nemohl mít žádné rozumné očekávání, že policie bude s komunikací zacházet jako s důvěrnou, neboť ta má pozitivní závazek prová-

dět efektivní vyšetřování závažné trestné činnosti proti dětem, jež slouží k odrazení pachatelů od jejího páčání.

Pokud jde o druhou otázku, dospěl Nejvyšší soud k závěru, že stát nemá žádný pozitivní závazek chránit zájmy obviněného tak, aby bylo znemožněno využití předmětné komunikace při trestním vyšetřování. Naopak konstatoval, že stát má pozitivní závazek zajistit, aby bylo trestní právo efektivně využíváno způsobem, který odradí případné pachatele od páčání trestných činů. Čl. 8 Úmluvy má tudíž podle jeho názoru takový účinek, že stát má možnost (i povinnost) využít proti obviněnému v rámci trestního řízení takový důkaz, jakým je soukromá komunikace v posuzovaném případě.

Lukáš Boháček

JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

Zdroj

Rozsudek ze dne 16. 7. 2020 ve věci č. 11288/18 D. proti Francii, č. 11288/18

Odmítnutí zápisu údajů ze zahraničního rodného listu týkajících se vztahu mezi zamýšlenou matkou a dítětem narozeným s pomocí náhradního mateřství do vnitrostátního rejstříku narození

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

Evropský soud pro lidská práva ve svém rozsudku ze dne 16. 7. 2020 ve věci D. proti Francii, stížnost č. 11288/18, rozhodnul, že stát tím, že odmítl zapsat údaje z ukrajinského rodného listu o třetí stěžovatelce do francouzského rejstříku narození v rozsahu, v němž by označil zamýšlenou matku za matku dítěte, nepřekročil svůj prostor pro uvážení. Podle Soudu totiž osvojení dítěte manžela představovalo v předmětném případě účinný a dostatečně rychlý mechanismus, jež umožňoval uznání právního vztahu mezi dítětem a zamýšlenou matkou. Nedošlo proto ani k porušení čl. 8 Úmluvy.

Předmětný případ pojednává o otázce náhradního mateřství ve Francii a konkrétně o způsobech uznání vztahu mezi dítětem, které se narodilo náhradní matce v zahraničí, a zamýšlenou matkou. Projednávaná věc navazuje na několik rozhodnutí jak francouzského Kasačního soudu v této oblasti, tak i Evropského soudu pro lidská práva ve věcech *Mennesson* [1] a *Labasse* [2], nebo na první poradní stanovisko č. P16-2018-001 [3]. Rozhodnutí Kasačního soudu týkající se rodiny *Mennesson* bylo zpracováno v Bulletinu č. 3/2019.

První dva stěžovatelé v předmětné věci, paní a pan D., byli oddáni ve Francii v roce 2008. Třetí stěžovatelka, slečna D., se narodila v září 2012 na Ukrajině náhradní matce, a to na základě dohody o náhradním mateřství. Ukrajinský rodný list třetí stěžovatelky vydaný dne 3. října 2012 uvádí, že první stěžovatelka je její matka a druhý stěžovatel je její otec, přičemž neuvádí jméno ženy, která dítě porodila. Dne 20. září 2014 požádali první dva stěžovatelé francouzské velvyslanectví v Kyjevě o zápis údajů z rodného listu do francouzského rejstříku narození (dále jen „rejstřík“). Z důvodu své specifické povahy byla ovšem předmětná věc předána státnímu zastupitelství v Nantes. To informovalo manželský pár, že do doby, než budou vydány pokyny Ministerstva spravedlnosti v návaznosti na rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ve

věcech *Mennesson* a *Labasse*, jsou všechny žádosti týkající se náhradního mateřství pozastaveny.

Dne 27. ledna 2016 napadli první dva stěžovatelé výše uvedené posouzení státního zastupitelství v Nantes a domáhali se zápisu údajů z rodného listu dítěte do rejstříku. Dne 12. ledna 2017 *tribunal de grande instance* v Nantes žádosti vyhověl. Mimo jiné zdůraznil, že skutečnost, že v rodném listu byla jako matka označena první stěžovatelka, i když dítě neporodila, nemůže s ohledem na nejlepší zájem dítěte odůvodnit odmítnutí uznat právní vztah matky a dítěte, který byl ve státě narození dítěte uznán jako jediný zákonný vztah, a který tedy odpovídal i právní realitě. Dne 18. prosince 2017 odvolací soud v Rennes potvrdil tento rozsudek v rozsahu, v němž schválil žádost o zápis údajů z rodného listu mezi otcem a dítětem, ale zrušil zápis týkající se vztahu matky a dítěte. Odvolací soud zejména uvedl, že pokud jde o označení matky v rodném listu, realitou ve smyslu článku 47 francouzského občanského zákoníku je skutečnost, že žena dítě porodila. Zatímco právo může tuto realitu transformovat ve smyslu tohoto ustanovení, pozitivní právo umožňuje výjimku ze zásady *mater semper certa est* pouze v omezeném počtu situací výslovně stanovených zákonodárcem v kontextu úplného osvojení, což umožňuje náležité označení adoptivní matky, která dítě neporodila, jako matky dítěte.

Stěžovatelé následně s odvoláním na článek 8 Úmluvy před Evropským soudem pro lidská práva (dále jen „Soud“) namítali porušení práva na respektování soukromého života třetí stěžovatelky tím, že vnitrostátní orgány (státní zastupitelství a následně i odvolací soud v Rennes) odmítly zapsat rodný list jako celek do francouzského rejstříku narození.

Předtím, než Soud přistoupil k posouzení předmětného případu, připomněl závěry z rozsudku ve věci *Mennesson* a poradního stanoviska č. P16-2018-001. Soud v případě *Mennesson* rozhodoval o otázce nemožnosti uznání právní-

ho vztahu mezi dětmi narozenými v zahraničí s pomocí náhradního mateřství a zamýšlenými rodiči. Soud sice vzal na vědomí zájem státu odradit své občany od využívání možnosti náhradního mateřství v zahraničí, konstatoval nicméně, že odmítnutí uznání příbuzenského vztahu dopadá nejen na rodiče, ale též na samotné děti počaté takovým způsobem, přičemž zásadně ovlivňuje jejich právo na identitu. Následně uvedl, že pokud je jeden z rodičů i biologickým rodičem dětí, je v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, pokud mu je odepřeno právní uznání příbuzenství, a to i přesto, že biologické příbuzenství je prokázáno a rodič a dítě o jeho právní uznání usilují. Soud proto v daném případě uzavřel, že žalovaný stát překročil prostor pro uvážení, když odmítl uznat příbuzenský vztah mezi dcerami a jejich biologickým otcem. Z uvedeného závěru ovšem dle Soudu nevyplývá povinnost, dle které by se pro uznání vztahu mezi dítětem a zamýšleným otcem s ohledem na právo na respektování soukromého života dítěte, v případě existence genetického vztahu mezi dítětem a zamýšleným rodičem, specificky vyžadovala forma zápisu zahraničního rodného listu dítěte.

Následně poradní stanovisko č. P16-2018-001 se zabývalo otázkou uznání právního vztahu mezi dětmi narozenými s pomocí náhradního mateřství a zamýšlenou matkou, která s dítětem neměla žádnou genetickou vazbu. Soud v tomto ohledu uvedl, že v situaci, kdy se dítě narodilo v zahraničí prostřednictvím náhradního mateřství s pomocí pohlavních buněk zamýšleného otce a třetí dárkyně, a pokud byl ve vnitrostátním právu uznán vztah mezi dítětem a zamýšleným otcem, právo na respektování soukromého života dítěte ve smyslu čl. 8 Úmluvy vyžaduje, aby vnitrostátní právo stanovilo možnost uznání příbuzenského vztahu i mezi dítětem a zamýšlenou matkou, která je v rodném listu vystaveném v zahraničí v souladu se zákonem označena jako „zákonná matka“. Dodal, že právo na respektování soukromého života dítěte však nevyžaduje, aby toto uznání bylo provedeno zápisem do rejstříku rodného listu vystaveného v souladu se zákonem v zahraničí, a že k tomu může dojít i jiným způsobem, například adopcí dítěte zamýšlenou matkou, a to za předpokladu, že opatření stanovená vnitrostátním právem zaručují jeho účinné a rychlé provedení v souladu s nejlepším zájmem dítěte. Soud dále uvedl, že způsob, jakým lze uznat vztah rodiče a dítěte, je ponechán v rámci prostoru pro uvážení jednotlivých států a že identita dítěte je v tomto případě dotčena nepřímou, jelikož se nejedná o vznik nebo uznání příbuzenského vztahu, nýbrž o způsob, jakým ho státy uznají. Soud z výše uvedeného vyvodil, že pokud se dítě narodí v zahraničí prostřednictvím náhradního mateřství s pomocí pohlavních buněk zamýšleného otce, právo na respektování soukromého života dítěte vyžaduje, aby vnitrostátní právo stanovilo možnost uznání příbuzenského vztahu mezi dítětem a zamýšleným otcem a mezi dítětem a zamýšlenou matkou bez ohledu na to, zda je nebo není i jeho genetickou matkou.

V předmětném případě Soud úvodem uznal, že namítaný zásah byl v souladu se zákonem a sledoval také legitimní cíl ochrany zdraví a práv a svobod druhých. Ve vztahu k podmínce nezbytnosti Soud nejprve poznamenal, že

odvolací soud v Rennes vyhověl žádosti o zápis údajů z ukrajinského rodného listu třetí stěžovatelky do rejstříku, když určil druhého stěžovatele, který byl zamýšleným otcem a také biologickým otcem, jako otce dítěte. Na druhou stranu žádost o zápis údajů zamítl, pokud se jednalo o označení první stěžovatelky v rodném listu jako matky dítěte. Odvolací soud však zdůraznil, že vztah mezi matkou a dítětem lze právně vytvořit prostřednictvím osvojení. Soud poznamenal, že stěžovatelé v podstatě tvrdili, že odmítnutí zaznamenat údaje z ukrajinského rodného listu třetí stěžovatelky v rozsahu, v němž byla první stěžovatelka označena jako její matka, představuje nepřiměřený zásah do práva dítěte na respektování soukromého života vzhledem k tomu, že první stěžovatelka byla jeho genetická matka.

Soud zde následně připomněl výše uvedený závěr ve věci *Mennesson*, podle kterého existence genetické vazby neznamená, že právo dítěte na respektování jeho soukromého života vyžaduje, aby byl právní vztah se zamýšleným otcem vytvořen konkrétně formou zápisu údajů ze zahraničního rodného listu. Soud v tomto případě neviděl žádný důvod k přijetí jiného rozhodnutí, pokud jde o uznání právního vztahu se zamýšlenou matkou, která byla rovněž genetickou matkou. Nelze tedy říci, že zamítnutí žádosti o zápis údajů z ukrajinského rodného listu třetí stěžovatelky ve vztahu k první stěžovatelce představovalo nepřiměřený zásah do práva dítěte na respektování jeho soukromého života pouze z důvodu, že první stěžovatelka byla genetická matka, a to vzhledem k tomu, že právní vztah matky a dítěte by mohl být ve skutečnosti vytvořen i jinými způsoby. Soud považoval za rozhodující i to, že zamítnutí žádosti o zápis údajů v ukrajinském rodném listě v rozsahu, v němž označila první stěžovatelku jako svoji matku, nebyl vyloučen vznik právního vztahu matky a dítěte. I odvolací soud v Rennes zdůrazňoval možnost osvojení, což potvrzovala také judikatura francouzského Kasačního soudu.

Pokud jde o právo třetí stěžovatelky na respektování jejího soukromého života, z rozhodnutí Soudu vyplývá, že tato musí mít přístup k účinnému a dostatečně rychlému mechanismu umožňujícímu uznání jejího právního vztahu s první stěžovatelkou. Jak zdůraznila vláda, jelikož první a druhý stěžovatel byli oddáni a ukrajinský rodný list nezmiňoval ženu, která porodila dítě, měla první stěžovatelka možnost podat u francouzských soudů žádost o osvojení dítěte jejího manžela prostřednictvím úplného osvojení. Soud poznamenal, že z informací poskytnutých vládou vyplynulo, že průměrná doba potřebná k získání rozhodnutí o úplném osvojení byla pouze 4,1 měsíce. Soud proto uzavřel, že osvojení dítěte manžela představovalo v předmětném případě účinný a dostatečně rychlý mechanismus, který umožňoval uznání právního vztahu mezi první a třetí stěžovatelkou. Stát tedy tím, že odmítl zapsat údaje z ukrajinského rodného listu o třetí stěžovatelce do francouzského rejstříku narození v rozsahu, v němž by označil první stěžovatelku za matku dítěte, nepřekročil svůj prostor pro uvážení. K porušení čl. 8 Úmluvy proto podle Soudu nedošlo.

Soud se v rámci předmětné stížnosti zabýval i posouzením věci z pohledu čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy. Stěžovatelé v tomto ohledu namítali, že tím, že došlo k odmítnutí zapsat údaje z rodného listu dítěte narozeného v zahraničí v rámci náhradního mateřství a týkající se zamýšlené matky dítěte, která byla zároveň genetickou matkou, zatímco bylo možné zapsat údaje o zamýšleném otci, který byl zároveň biologickým otcem, došlo k diskriminaci matky. Soud předmětnou stížnost posuzoval z pohledu možné diskriminace, kterou údajně utrpěla třetí stěžovatelka při výkonu svého práva na respektování jejího soukromého života. Podle názoru Soudu rozdíl v zacházení s francouzskými dětmi narozenými v zahraničí prostřednictvím náhradního mateřství a jinými francouzskými dětmi narozenými v zahraničí nespočíval ve skutečnosti, že by v první skupině dětí nebylo možné ve vnitrostátním právu uznat právní vztah mezi dítětem a ženou uvedenou v zahraničním rodném listu. Rozdíl v zacházení podle Soudu spočíval v tom, že v rozhodné době první skupina dětí nemohla na rozdíl od druhé skupiny získat úplný zápis údajů ze zahraničního rodného listu do rejstříku, a musela proto projít mechanismem osvojení, aby vznikl právní vztah matky a dítěte. Soud ovšem již výše uvedl, že osvojení dítěte manžela představovalo v projednávané věci účinný

mechanismus pro uznání právního vztahu mezi první a třetí stěžovatelkou. Podle vlády mělo toto rozdílné zacházení, v závislosti na konkrétních okolnostech případu, zajistit, aby bylo uznání takového vztahu se zamýšlenou matkou v nejlepším zájmu dítěte narozeného v rámci náhradního mateřství. Soud tedy připustil, že rozdílné zacházení, které namítali stěžovatelé, pokud jde o způsoby uznání právního vztahu mezi těmito dětmi a jejich genetickou matkou, bylo odůvodněno objektivním a přiměřeným způsobem. Proto nedošlo ani k porušení čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy.

Ladislav Kováč

- [1] Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. června 2014 ve věci *Mennesson proti Francii*, č. 65192/11.
 [2] Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. června ve věci *Labasse proti Francii*, stížnost č. 65941/11.
 [3] Poradní stanovisko ze dne 10. 4. 2019 týkající se uznání právního vztahu příbuznosti mezi dítětem narozeným s pomocí částečného náhradního mateřství v zahraničí a zamýšlenou matkou, žádost č. P16-2018-001.

Rozsudek ze dne 30. 6. 2020 ve věci Ilya Lyapin proti Rusku, č. 70879/11

Zbavení rodičovské odpovědnosti stěžovatele v souvislosti s dlouhodobým a dobrovolným odloučením od dítěte

Úplné znění rozsudku

Evropský soud pro lidská práva ve věci Ilya Lyapin proti Rusku rozhodl, že zbavením rodičovské odpovědnosti otce, jenž byl od svého dítěte dlouhodobě a dobrovolně odloučen, nedošlo k porušení práva na respektování soukromého a rodinného života podle čl. 8 Úmluvy. Soud shledal, že vnitrostátní soudy postupovaly v rámci prostoru pro uvážení a předmětné rozhodnutí nebylo nepřiměřené vzhledem k tomu, že nemělo žádný nepříznivý vliv na vztahy mezi stěžovatelem a jeho synem. Soud tak rozhodl s přihlédnutím k posouzení nejlepšího zájmu dítěte provedenému vnitrostátními soudy a ke zpřetřhaným vztahům mezi stěžovatelem a dítětem.

Stěžovatel, ruský státní příslušník, se se svou tehdejší manželkou a matkou jeho dítěte, A. K., v roce 2003 rozvedl. V roce 2011 se A. K. domáhala zbavení stěžovatelovy rodičovské odpovědnosti, což odůvodňovala tím, že se stěžovatel nepodílel na výchově, finančně dítě nepodporoval

a od rozvodu žil odděleně. Dále uvedla, že po rozvodu nedošlo k žádnému kontaktu mezi dítětem a stěžovatelem, který o něj neprojevoval žádný zájem. Poukázala rovněž na to, že spolu se synem žila se svým novým manželem, který si jejího syna plánuje osvojit a kterého dítě vnímalo jako otce. V reakci na to podal stěžovatel protinávrh, v němž uvedl, že syna miluje a že se chce na jeho výchově podílet. Tvrdil, že souhlasil s tím, aby dítě zůstalo s matkou, jelikož měl za to, že je to v jeho nejlepším zájmu. Rovněž uvedl, že po tom, co se A. K. znovu vdala, přislíbil, že nebude zasahovat do výchovy syna a obtěžovat A. K. svojí přítomností za tím účelem, aby dítě netraumatizoval a poskytl mu čas k přizpůsobení se nové situaci. Stěžovatel též uvedl, že jeho vztahy s bývalou manželkou byly komplikované, což neumožňovalo dohodnout se na otázce styku. Ve svém protinávrhu tudíž žádal o stanovení styku s dítětem v určené časy.

Prvostupňový vnitrostátní soud si vyžádal odborné posouzení ohledně otázky vztahu mezi dítětem a oběma rodiči, jakož i posouzení, zda by bylo vhodné umožnit styk stěžovatele s dítětem, aniž by to mělo negativní vliv na synovu duševní pohodu. Stěžovatel z důvodu nemoci požádal o odložení tohoto posouzení až do odvolání, což však bylo odmítnuto a proběhlo v jeho nepřítomnosti. Vnitrostátní soud vyslechl svědky, a to i svědky navržené stěžovatelem. Navzdory neexistenci objektivních překážek se stěžovatel podle vnitrostátních soudů na výchově syna nepodílel od roku 2004, neprojevil žádný zájem o jeho život, finančně přispěl jenom příležitostně a fakticky se vzdal svého práva účastnit se na výchově syna. Stěžovatel se rovněž do doby návrhu manželky na zbavení rodičovské odpovědnosti neobrátil na vnitrostátní orgány za účelem řešení údajného zamezování styku s jeho synem ze strany A. K. Tyto skutečnosti dle prvostupňového soudu prokázaly, že stěžovatel z vlastní vůle zanedbával své rodičovské povinnosti. Za takových okolností rozhodl prvostupňový soud o zbavení stěžovatelovy rodičovské odpovědnosti, a to vzhledem k nejlepšímu zájmu dítěte a ochraně jeho práv a zájmů. Stěžovatel několikrát využil dostupné opravné prostředky, avšak neúspěšně. V lednu 2012 si dítě skutečně osvojil manžel A. K.

Stěžovatel před Soudem namítal porušení práva na respektování soukromého a rodinného života. Soud konstatoval, že mezi účastníky nebylo sporné, že zbavení rodičovské odpovědnosti představuje zásah do práva na respektování rodinného života podle čl. 8 odst. 1 Úmluvy. Takový zásah musí být v souladu se zákonem, sledovat jeden z legitimních cílů podle čl. 8 odst. 2 a musí být nezbytný v demokratické společnosti. Opatření vnitrostátních orgánů bylo přijato na základě vnitrostátní právní úpravy a sledovalo cíl v podobě ochrany práv dítěte. Hlavní otázku proto představovalo, zda bylo omezení v posuzovaném případě nezbytné v demokratické společnosti. Soud poznamenal, že tak dalekosáhlé opatření, jakým je zbavení rodičovských práv a které je v rozporu s cílem opětovného sloučení rodiče a dítěte, by mělo být uloženo pouze za výjimečných okolností, přičemž může být odůvodněno pouze naléhavým požadavkem vycházejícím z nejlepšího zájmu dítěte.

Soud konstatoval, že vnitrostátní soudy vyhodnotily ústní i písemné důkazy, přičemž z nich vyplynulo, že stěžovatel nežil s dítětem do okamžiku rozhodnutí o zbavení rodičovské odpovědnosti po dobu 8 let, nestýkal se s ním po dobu 7 let a ani se o navázání kontaktu se synem nepokusil. Tvrzení stěžovatele, že se na jedné straně rozhodl poskytnout synovi čas na přizpůsobení se nové situaci a na druhé straně, že mu A. K. bránila ve styku s dítětem, nepovažoval Soud za přesvědčivé. Pokud chtěl stěžovatel synovi poskytnout čas na přizpůsobení, nebylo jasné, proč mělo toto adaptační období trvat sedm let. V této souvislosti Soud uvedl, že si stěžovatel mohl a měl uvědomit, že úplné odloučení od syna po takto dlouhou dobu, a to zejména vzhledem k nízkému věku dítěte, způsobí oslabení až přetrhání vazeb mezi nimi. Vzhledem ke zjištěním

vnitrostátních soudů k takovému následku skutečně došlo, dítě si bylo vědomo jeho existence, nicméně si ho nepamatovalo a nechtělo s ním být v kontaktu. Co se týče údajného zamezení styku s dítětem ze strany A. K., stěžovatel nikdy nepožádal o pomoc orgány sociálněprávní ochrany, ani se neobrátil na soudy. První návrh na úpravu styku s nezletilým dítětem podal až v reakci na návrh A. K., a to sedm let od posledního kontaktu se synem. Byla to tudíž nečinnost stěžovatele, která vedla ke zprerhání vazeb. Zbavením rodičovské odpovědnosti tedy došlo pouze k odstranění určité právní vazby mezi stěžovatelem a jeho synem. Vzhledem k tomu, že mezi nimi neexistoval žádný osobní vztah, nemohlo mít předmětné rozhodnutí vnitrostátních soudů na tento vztah nepříznivý vliv.

Syn stěžovatele byl navíc plně integrován do nové rodiny a byl hluboce navázán na svou matku, jejího manžela a nevlastního sourozence. Jako relevantní se pak jevílo rovněž to, že manžel A. K. vyjádřil úmysl osvojit si dítě stěžovatele, přičemž chlapec rovněž vyjádřil přání být jím osvojen a sdílet společné rodinné příjmení. Soud připomněl, že stávající rodinné vazby mezi manžely a dětmi, o něž skutečně pečují, zasluhují ochrany podle Úmluvy. Navíc pokud od doby, kdy dítě žilo se svými biologickými rodiči, uplynula značná doba, může zájem dítěte na tom, aby se jeho *de facto* situace opětovně nezměnila, převážet nad zájmem rodičů co do otázky sjednocení rodiny.

Soud konstatoval, že vnitrostátní orgány musely přezkoumat, zda je v nejlepší zájmu dítěte snaha o nápravu vztahu mezi stěžovatelem, biologickým otcem, nebo na druhou stranu, zda je v nejlepší zájmu dítěte sjednocení právního a faktického stavu ve vztahu k existujícím vazbám mezi dítětem a novou rodinou. Shledal, že vnitrostátní soudy provedly pečlivé posouzení celé situace a potřeb dítěte, důkladně zvážily relevantní skutečnosti a nejlepší zájem dítěte. S přihlédnutím k výhodě vnitrostátních orgánů v podobě přímého kontaktu se všemi dotčenými osobami dospěl Soud k závěru, že v rámci svého prostoru pro uvážení poskytly relevantní a dostatečné odůvodnění svých rozhodnutí. Rozhodnutí byla vydána na základě kontradiktorního řízení, ve kterém měl stěžovatel možnost předložit všechny argumenty a důkazy na podporu jeho tvrzení a řízení se účastnil. Vnitrostátní soudy pro svá zjištění poskytly obsáhlé odůvodnění a zabývaly se vznesenými argumenty. Bylo vyslechnuto několik svědků, včetně těch, které navrhoval stěžovatel, a rovněž bylo opatřeno odborné posouzení vztahů mezi dítětem a jeho rodiči. V reakci na argument stěžovatele, že toto odborné posouzení bylo provedeno v jeho nepřítomnosti a že dítě nebylo vyslechnuto před soudem, Soud poznamenal, že stěžovatel měl příležitost tyto námitky vznést před vnitrostátními soudy a požádat o nové posouzení, což však, jak se zdá, neučinil. Podle Soudu tudíž vnitrostátní řízení naplňovalo požadavky na spravedlivý proces a stěžovateli byla poskytnuta odpovídající ochrana jeho práv podle čl. 8 Úmluvy.

Lívia Ivánková

Rozsudek ze dne 28. 7. 2020 ve věci Monica Macovei proti Rumunsku, č. 53028/14 Svoboda politického projevu

Úplné znění rozsudku Tisková zpráva

Evropský soud pro lidská práva se ve věci Monica Macovei proti Rumunsku zabýval otázkou konfliktu svobody politického projevu s právem na ochranu soukromí. Rozhodl, že vnitrostátní orgány nenalezly spravedlivou rovnováhu mezi protichůdnými zájmy chráněnými Úmluvou, když nestanovily naléhavou společenskou potřebu, jež by odůvodnila upřednostnění práva na respektování soukromého a rodinného života oproti právu na svobodu politického projevu.

Stěžovatelka, bývalá rumunská ministryně spravedlnosti a současná poslankyně Evropského parlamentu, komentovala v roce 2009 na události pořádané politickou stranou, jejíž je členkou, politickou situaci v zemi. Ve svém projevu upozornila příkladmo na členy parlamentu, kteří jako praktikující právníci ve svých okresech uzavřeli lukrativní smlouvy o právní pomoci se státními společnostmi ve výši několika milionů EUR. Dané jednání podle stěžovatelky představovalo jasný případ politické korupce. Posléze výslovně jmenovala D. Š. a V. P., přičemž uvedla, že předmětné informace již byly zveřejněny v tisku. Tyto výroky pak zastřešila myšlenkou, dle níž není slučitelný výkon profese právníka s výkonem funkce poslance, což by mělo být reflektováno v právní úpravě. Předmětné výroky stěžovatelky byly následně různým způsobem reprodukovány tiskem.

V říjnu 2009 D. Š., jeden z politiků, na které mířily výroky stěžovatelky, podal civilní žalobu, v níž tvrdil, že výroky stěžovatelky ho zdiskreditovaly v očích veřejnosti a v očích jeho pracovních a politických partnerů, zasáhly do jeho osobní pověsti, jakož i do jeho pověsti v rámci jeho akademického působení, a do jeho důstojnosti a cti. Prvostupňový soud nicméně žalobu zamítl s tím, že stěžovatelka uplatňovala své právo na svobodu projevu, přičemž, kromě jiného, vzal do úvahy kontext vyjádření a poznamenal, že pouhé dodatečné uvedení jména D. Š. nemohlo mít dopad na jeho důstojnost, čest a jeho pověst coby politika a praktikujícího právníka. Výroky stěžovatelky pak prvostupňový soud vnímal jako pouhé narážky. D. Š. však byl úspěšný v odvolacím řízení, když mu soud přiznal odškodnění ve výši přibližně 2 300 EUR a nařídil zveřejnění rozsudku v několika celostátních novinách na ná-

klady stěžovatelky. Odvolací soud vyhodnotil tvrzení stěžovatelky ohledně korupčního jednání D. Š. jako nepravdivá tvrzení, která šla nad rámec hodnotových soudů, a to navzdory tomu, že směřovala k otevření diskuze ohledně změny právní úpravy. Za okolností, kdy žádný z dostupných důkazů neprokázal tvrzení stěžovatelky, vznikla D. Š. nemajetková újma, a tudíž mu vznikl nárok na náhradu této újmy, jakož i zveřejnění rozsudku v tisku. Dovolání podané D. Š. a stěžovatelkou bylo zamítnuto s tím, že stěžovatelka podle vnitrostátního soudu vyslovila směrem k D. Š. nepravdivá tvrzení, čímž byla jeho pověst poškozena. Stěžovatelka měla překročit hranice přijatelné kritiky, a to i při úvaze, že politici musí obecně vyšší míru kritiky akceptovat. Podle dovolacího soudu pak samotná výše odškodnění neměla na stěžovatelku odrazující účinek, avšak zveřejnění rozsudku již ano.

Stěžovatelka před Soudem namítala porušení práva na svobodu projevu podle čl. 10 Úmluvy. Soud shledal, že k zásahu do tohoto práva došlo, tento zásah byl stanoven zákonem a sledoval legitimní cíl v podobě ochrany práv a svobod jiných. Zůstávalo tak zvážit, zda byl zásah nezbytný v demokratické společnosti. Soud v rámci obecných zásad mimo jiné připomněl, že pro posouzení toho, zda byl zásah nezbytný v demokratické společnosti, je potřeba určit, zda odpovídá naléhavé společenské potřebě. Soud pak musí zhodnotit, zda odůvodnění zásahu vnitrostátních orgánů bylo relevantní a dostatečné a zda byla přijatá opatření přiměřená sledovanému legitimnímu cíli.

Soud zjistil, že v době pronesení předmětných výroků byla stěžovatelka političkou, členkou politické strany a zvolenou poslankyní Evropského parlamentu a její prohlášení směřovala ke dvěma politikům jiné politické strany a zvoleným členům rumunského parlamentu. Tato prohlášení byla učiněna na události organizované mateřskou stranou stěžovatelky a byla publikována v celostátních novinách, přičemž si byla vědoma přítomnosti zástupců těchto novin. Prohlášení stěžovatelky se týkala jednání D. Š., které vnímala jako korupční. Tvrzení přitom byla schopna poškodit pověst D. Š., a to jak v jeho profesní, tak společenské sféře a dosáhla požadované úrovně závažnosti pro porušení jeho práva na respektování soukromého a rodinného života ve smyslu čl. 8 Úmluvy. Za těchto okolností proto musel Soud posoudit, zda vnitrostátní orgány nalez-

ly spravedlivou rovnováhu mezi dvěma právy chráněnými Úmluvou.

Soud se přiklonil k hodnocení, že kritika D. Š. ze strany stěžovatelky nemířila na jeho jednání v soukromém životě, nýbrž na jeho počínání ve funkci politika. Diskuze ohledně tohoto počínání byla zjevně ve veřejném zájmu, a vnitrostátní orgány měly proto při posuzování zásahu do politického projevu stěžovatelky pouze omezený prostor pro uvážení. Vnitrostátní soudy pak dospěly k různým závěrům co do kvalifikace vyjádření stěžovatelky. Soud prvního stupně shledal, že připomínky stěžovatelky byly pouhými narážkami, vyjádřeními podezření, kdežto odvolací a dovolací soud je vyhodnotily jako nepravdivá skutková tvrzení ohledně korupčního jednání D. Š., jakožto praktikujícího právníka a poslance. Odvolacímu a dovolacímu soudu však Soud vyčetl, že pro své závěry neposkytly přesvědčivé odůvodnění. S jejich závěry se proto Soud neztožnil, a to i vzhledem k omezenému rozsahu odůvodnění. Výroky stěžovatelky přitom Soud vyhodnotil jako kombinaci jak hodnotových soudů, tak skutkových tvrzení. Jednání dvou politiků byla použita jako příklad počínání, které považovala stěžovatelka za typické politické korupční jednání, a to v širším kontextu střetu zájmů pro podporu její konstantní snahy o zavedení nové právní úpravy, která by zabránila kumulaci role praktikujícího právníka a funkce člena parlamentu.

Otázkou zůstávalo, zda existoval dostatečně přesný a spolehlivý faktický základ, přiměřený povaze a intenzitě prohlášení stěžovatelky. V této souvislosti Soud upozornil, že některým jejím výrokům tento dostatečný faktický základ chyběl. Jednalo se například o tvrzení ohledně uzavření smluv D. Š. o právní pomoci v době, kdy měl dle jejích tvrzení působit jako praktikující právník a zároveň jako poslanec. Nic, co by to prokazovalo, totiž stěžovatelka Soudu nepředložila. Na druhou stranu však prohlášení stěžovatelky měla kolektivní povahu a týkala se jak D. Š., tak V. P., přičemž na jejich příkladu pouze ilustrovala určitý typ korupce a poukazovala spíše na systematický problém, než že by jmenované skutečně přímo obviňovala

z korupce. Dostupné informace dále naznačovaly, že V. P. byl poslancem a spolupracovníkem advokátní kanceláře D. Š. v době, kdy tato kancelář uzavřela lukrativní smlouvy o právní pomoci se státními společnostmi ve volebním obvodu V. P. Soud tudíž situaci posoudil tak, že výroky stěžovatelky a konkrétně pak použité výrazy lze navzdory jejich možné přílišné expresivnosti považovat za polemické a obsahující určitou mírou nadsázky. V této souvislosti Soud zopakoval, že určitá míra nadsázky nebo dokonce provokace je u osob účastnících se veřejné diskuze o věcech ve veřejném zájmu přípustná. Při zohlednění postavení stěžovatelky a D. Š. jako volených zástupců, kolektivní povahy prohlášení, celkového kontextu – jmenovitě prosazování potřeby nové právní úpravy v problematice oblasti – a existenci alespoň částečného faktického základů výroků stěžovatelky v jejich celku dospěl Soud k závěru, že tvrzení stěžovatelky nepředstavovala bezdůvodný osobní útok na zmiňovaného politika. Ve skutečnosti se politické invectivy často přelévají do osobní sféry, což je součástí rizika, které vstup do politiky doprovází, a rizika volné výměny myšlenek, což je zárukou demokratické společnosti. Výše odškodnění, jakož i finanční náročnost zveřejnění konečného rozsudku pak mohly mít odrazující účinek na výkon práva na svobodu projevu stěžovatelky.

Soud upozornil na nedostatky v odůvodnění odvolacího a dovolacího soudu, na jejich zjevné nedostatky, pokud jde o zohlednění možných důsledků případného vyhodnocení prohlášení stěžovatelky jako tvrzení kolektivní povahy pro celkový kontext, ve kterém byla učiněna, a na odrazující účinek, který měla výše odškodnění společně se zveřejněním rozsudku vnitrostátního soudu. Shledal, že vnitrostátní soudy nedokázaly nalézt spravedlivou rovnováhu mezi dotčenými zájmy a stanovit naléhavou společenskou potřebu, jež by odůvodňovala nutnost větší ochrany práv D. Š. před právy stěžovatelky. Zásah do práva stěžovatelky na svobodu projevu tudíž nebyl v demokratické společnosti nezbytný, a došlo proto k porušení čl. 10 Úmluvy.

Lívia Ivánková

Rozsudek ze dne 1. září 2020 ve věci R.R. a R.D. proti Slovensku, č. 20649/18 Nezbytnost a přiměřenost použití donucovacích opatření během policejní akce v romské komunitě

Úplné znění rozsudku
Tisková zpráva

Evropský soud pro lidská práva se ve svém rozsudku ze dne 1. září 2020 ve věci č. R.R. a R.D. proti Slovensku, stížnost č. 20649/18, zabýval otázkou špatného zacházení ze strany policie během policejní akce, při které došlo k použití donucovacích opatření proti osobám romského etnika. Rozhodnul, že vláda neprokázala, že použití síly proti stěžovatelům bylo nezbytné a přiměřené. Soud také neshledal dostatečným ani následné vyšetřování, které proto nebylo možné považovat za účinné. Došlo tudíž k porušení jak hmotněprávní, tak i procesní složky článku 3 Úmluvy. Nakonec podle Soudu došlo i k porušení článku 14 ve spojení s článkem 3 Úmluvy, když vnitrostátní orgány nevyšetřily, zda při plánování policejní akce brály roli i rasistické motivy.

Dne 19. června 2013 se v městě Moldava nad Bodvou uskutečnila policejní akce pod názvem „akce 100“, která tvoří podstatu posouzení Soudu v předmětné věci. Na uvedené ulici žije romská komunita, do které patřili i pan R.R. (první stěžovatel) a pan R.D. (druhý stěžovatel). Několik dnů předtím se v noci z 15. na 16. června 2013 strhla roztržka mezi členy této komunity a policejní hlídkou, při které byly házeny i kameny. Dne 17. června 2013 nařídil vedoucí okresního policejního ředitelství, aby se o dva dni později ve večerních hodinách uskutečnila „akce 100“. Tato akce, které se zúčastnilo více než šedesát policistů, měla původně označení jako represivní pátrací akce – pojem represivní byl 18. června 2013 odstraněn a vláda později tvrdila, že šlo o opravu typografické chyby. Dne 19. června 2013 se tato policejní akce uskutečnila s cílem najít a identifikovat osoby a předměty, které souvisely s trestnou činností. Podle stěžovatelů se však policie vůbec nezajímala o identitu osob a do obydlí vstupovala náhodně, přičemž fyzicky napadla vybrané členy komunity a používala rasistické nadávky. Vláda na straně druhé uvedla, že zásah policie a její vyzbrojení bylo běžné a že donucovací prostředky byly použity v souladu se zákonem. Žádná z hledaných osob nebyla mezi osobami odvezenými na policejní stanici a nebyl nalezen ani žádný předmět pocházející z trestné činnosti. Předmětná policejní akce následně vzbudila velký zájem médií a vyjadřovali se k ní také politici, kteří policejní akci obhajovali. V srpnu 2013 předložila zprávu slovenskému parlamentu také ombudsmanka, která

cíl, naléhavost nebo nezbytnost předmětné policejní akce zpochybnila.

Každý ze stěžovatelů ve svých podáních popsal individuální okolnosti, jakým způsobem s nimi policie zacházela. První stěžovatel R.R. tvrdil, že více než patnáct policistů vstoupilo do jeho bytu, načež mu byla nasazena pouta, byl odveden před bytový dům a zbit obušky. Policisté ho podle něj také kopali a opakovaně zasáhli elektrickým paralyzátorem. Stěžovatel přiznal, že byl pod značným vlivem alkoholu a dezorientován. Druhý stěžovatel uvedl, že ho policisté vyvedli ven, kde ho následně zbili, zasáhli ho elektrickým paralyzátorem a byl také udeřen obuškem. U obou stěžovatelů se v rozhodnutích policie o zajištění uvádělo, že z důvodu, že se při policejním zásahu nechtěli uklidnit, museli být vzati na policejní stanici, aby se zdokumentovalo podezření ze spáchání přestupku narušování veřejného pořádku. Jelikož se oba také aktivně bránili, musela policie použít donucovací prostředky (konkrétně hmaty, chvaty, údery a kopy). Ve forenzní zprávě ze srpna 2014 bylo mimo jiné uvedeno, že první stěžovatel utrpěl zlomeninu žebra a byl pravděpodobně zasažen obuškem do zad. U druhého stěžovatele došlo podle této zprávy k lehkým zraněním, která vznikla tupým, plochým a podlouhlým předmětem, pravděpodobně obuškem.

Vyšetřování ve své úvodní fázi provedl odbor inspekční služby Východ a později i odbor inspekční služby Střed. Bylo skončeno dvěma odděleními rozhodnutími vyšetřovatele inspekční služby Střed, ve kterých se poukázalo zejména na to, že akce nebyla represivní a že uvedené označení, které bylo později smazáno, byla jenom typografická chyba. Vyšetřovatel dále poukázal na nesourodost a rozpornost ve vyjádřeních stěžovatelů, a nakonec vyloučil i odvetný charakter akce. Tyto závěry byly potvrzeny i státním zastupitelstvím v rámci odvolacího řízení. Stěžovatelé následně podali stížnost k Ústavnímu soudu, před kterým tvrdili, že policejní akce nebyla pátrací, ale že jejím cílem byla represe a odvěta za incident, ke kterému došlo několik dní předtím. V září 2017 nicméně Ústavní soud stížnost odmítl jako nepřijatelnou, když mimo jiné poznamenal, že vyšetřování bylo účinné a nezávislé, že tvrzení stěžovatelů o špatném zacházení nebylo prokázáno a použití donucovacích prostředků bylo oprávněné.

Stěžovatelé před Soudem namítali špatné zacházení ze strany policie, a to před i během zatčení. Dále namítali i to, že stát je neochránil před špatným zacházením prostřednictvím účinného vyšetřování a prověřením možných rasistických motivů. Soud proto předmětnou stížnost posuzoval jak z pohledu hmotněprávní a procesní složky článku 3, tak i z pohledu článku 14 Úmluvy.

Ve vztahu k hmotněprávní složce článku 3 Úmluvy posuzoval Soud zejména namítané špatné zacházení během policejní akce ze dne 19. června 2013. Soud připomněl, že článek 3 Úmluvy nezakazuje použití síly při zatčení v souladu se zákonem. K použití síly ovšem může dojít pouze, pokud je to nezbytné a přiměřené - důkazní břemeno je v tomto případě na vládě. Ve vztahu k projednávané věci Soud nejprve uznal, že v průběhu policejní akce ze dne 19. června 2013 se policie uchýlila k použití donucovacích opatření vůči stěžovatelům a že stěžovatelé utrpěli újmu na zdraví. Proto musel Soud následně ověřit, zda bylo použití fyzické síly ze strany policie nezbytné a přiměřené. Poznamenal, že použití síly policií nebylo zaznamenáno přímo na místě a bylo zmíněno pouze zpětně v rozhodnutích o zadržení stěžovatelů. Soud ovšem uznal, že použití donucovacích prostředků jako jsou hmaty, chvaty, údery a kopy, nebo také použití pout, by se v zásadě mohlo vztahovat i na situaci odporu a verbální agrese, na kterou policie reagovala. S ohledem na expertní lékařské zprávy ovšem poznamenal, že část zranění byla s největší pravděpodobností způsobena i obuškami. Tato skutečnost nebyla zaznamenána v dokumentaci – v ní se nacházel pouze odkaz na příslušné ustanovení zákona, které upravovalo použití obušku. Podle Soudu přitom nic nenasvědčovalo tomu, že by v souvislosti s provedením pátrací akce ze dne 19. června 2013 došlo k mimořádným okolnostem, které by použitím obušků odůvodňovaly.

Soud ve vztahu k typografické chybě týkající se pojmu „represivní“, jenž byl manuálně odstraněn, uvedl, že tato skutková okolnost nebyla podpořena žádným rozhodnutím nebo poznámkou ve spisu uvádějící kdo, kdy a z jakých důvodů provedl opravu. Podle Soudu by byl takový formální postup přirozený a v souladu se zásadami řádné správy. Soud k tomu navíc dodal, že právní rámec použitelný na tuto akci neumožňoval žádný represivní zásah, a proto jakýkoli represivní cíl akce nemohl mít právní základ ve vnitrostátním zákoně. Soudu ovšem vzhledem k jejich internímu charakteru nebyly zpřístupněny další informace, a proto je ani nebyl schopen přezkoumat. Při svém posouzení ovšem vzal v úvahu kontext policejní akce. Poukázal na to, že použití donucovacích opatření bylo zaznamenáno a později shledáno oprávněným okresním policejním ředitelstvím. Tento přezkum nicméně provedly osoby ze stejné policejní struktury jako ty, které uvedená opatření uskutečnily. Soud dodal, že následná rozhodnutí v případě stěžovatelů vycházela právě z těchto počátečních zjištění a neobsahovala ani žádné individuální a ověřitelné posouzení přiměřenosti použití donucovacích opatření vůči stěžovatelům. Soud rovněž uvedl, že i použití obušků proti stěžovatelům naznačovalo přítomnost represivního prvku v zásahu policie.

Podle Soudu tak vláda z uvedených důvodů neprokázala, že použití síly proti stěžovatelům v průběhu operace ze dne 19. června 2013 bylo nezbytné a přiměřené, a tudíž je ve smyslu článku 3 Úmluvy stát odpovědný za újmu, kterou k tomuto datu stěžovatelé utrpěli. Ačkoli špatné zacházení, které ke zraněním stěžovatelů vedlo, Soud neposoudil jako mučení, bylo natolik závažné, že ho bylo možné považovat za nelidské. Soud proto dospěl k závěru o porušení hmotněprávní složky článku 3 Úmluvy.

Soud následně posuzoval předmětný případ i ve vztahu k procesní složce článku 3 Úmluvy. Úvodem připomněl, že pokud jednotlivec vznesne hájitelné tvrzení, že ze strany policie došlo k zacházení v rozporu s tímto článkem, toto ustanovení implicitně vyžaduje účinné vyšetřování. V tomto případě přitom podle Soudu nebylo sporné, že by tvrzení stěžovatelů o špatném zacházení, která směřovala zejména na institucionální a praktickou nezávislost vyšetřování, byla hájitelná. Soud dále poukázal na to, že počáteční fáze vyšetřování byla provedena odborem inspekční služby Východ a ukončena rozhodnutím ze dne 23. srpna 2013. V dopisu ze dne 9. května 2014 ovšem státní zastupitelství uznalo, že v této fázi vyšetřování došlo k procesním nedostatkům a chybám jak ze strany inspekční služby, tak i samotným státním zastupitelstvím. Soud k tomu navíc poznamenal, že v této fázi řízení nebyli stěžovatelé ani vyslechnuti a nebyly provedeny žádné znalecké důkazy. Následné vyšetřování odborem inspekční služby Střed sice bylo podle Soudu dostatečně rozsáhlé, komplexní a důkladné, nicméně v případech obdobných tomuto je potenciál vyšetřování do značné míry určen počátečními vyšetřovacími úkony, které se týkají přímých lékařských důkazů, výpovědí účastníků nebo jakýchkoliv dalších prověřování na místě vyšetřované události.

V předmětném případě byli stěžovatelé vyslechnuti v únoru 2014 a znalecké posudky týkající se jejich zranění byly vypracovány v srpnu 2014. Příslušné zprávy uváděly, že údaje obsažené v lékařských zprávách byly omezené – jednalo se o fotografie zranění stěžovatelů a poznámky praktických lékařů, které byly spíše obecného charakteru. S ohledem na tento časový odstup tak znalci neměli možnost v relevantním čase osobně posoudit stav stěžovatelů, přičemž skutkový základ pro toto jejich posouzení byl značně omezený. Časový odstup měl podle Soudu vliv i na paměť stěžovatelů, což ovlivnilo i účinnost vyšetřování. S ohledem na uvedené skutečnosti vyšetřování nebylo podle názoru Soudu jako celek dostatečné a nesplňovalo ani požadavek účinnosti ve smyslu článku 3 Úmluvy. Proto došlo k porušení rovněž procesní složky článku 3 Úmluvy.

Soud nakonec posuzoval stížnost i z pohledu článku 14 Úmluvy, v rámci kterého se zabýval tvrzením stěžovatelů, že jejich příslušnost k romskému etniku a institucionální rasismus na Slovensku byl rozhodujícím faktorem jednak ve vztahu ke špatnému zacházení, které údajně utrpěli během plánování a uskutečnění policejní akce, a jednak v rámci údajného neprovedení řádného vyšetřování. Soud při svém posouzení zejména poukázal na dodatečnou po-

vinnost vnitrostátních orgánů podniknout veškeré rozumné kroky k odhalení rasistických motivů a ke stanovení, zda v událostech mohla hrát roli i etnická nenávisť nebo předsudky. Povinnost státu vyšetřovat možné rasistické podtexty násilných činů podle Soudu není absolutní a vztahuje se zejména na povinnost vnitrostátních orgánů vyvinout při vyšetřování maximální úsilí.

Soud nejprve posuzoval údajnou diskriminaci ve vztahu k plánování předmětné policejní akce. Poukázal na systémové nedostatky dle tvrzení stěžovatelů, které vzhledem k jejich povaze a kontextu shledal jako zvláště závažné. Soud vzal v úvahu i to, že na tento aspekt stěžovatelé kladli značný důraz, včetně řízení před Ústavním soudem. Tento aspekt ovšem vyšetřovatelé nebo jiné orgány nepřezkoumaly a neexistovaly tak k tomu ani žádné oficiální závěry. Soud k tomu proto nemohl zaujmout žádné stanovisko a následně ani rozhodnout, zda rasistické motivy

hrály nějakou roli při plánování policejní akce ze dne 19. června 2013. Soud proto shledal, že nedostatek řádného posouzení tohoto aspektu případu je neslučitelný s pozitivním závazkem státu podle článku 14 Úmluvy podniknout veškeré přiměřené kroky k odhalení rasistických motivů a ke stanovení, zda etnické předsudky mohly nebo nemohly hrát roli v zacházení se stěžovateli. Dospěl proto k závěru, že došlo k porušení článku 14 ve spojení s článkem 3 Úmluvy ve vztahu k nedostatečnému vyšetření údajné diskriminace při plánování policejní akce. Na druhé straně však podle Soudu nedošlo k selhání ze strany vnitrostátních orgánů ve vztahu k vyšetření údajného rasistického motivu při výkonu předmětné policejní akce, a z tohoto pohledu tak nedošlo ani k porušení článku 14 Úmluvy.

Ladislav Kováč

JUDIKATURA SOUDNÍHO DVORA EVROPSKÉ UNIE

Zdroj

Rozsudek ze dne 9. 7. 2020 ve věci C-264/19, Constantin Film Verleih GmbH Pojem adresy ve smyslu čl. 8 odst. 2 písm. a) směrnice o dodržování práv duševního vlastnictví

Úplné znění rozsudku
Tisková zpráva

Soudní dvůr Evropské unie (dále také „Soudní dvůr“) ve svém rozsudku ze dne 9. 7. 2020 dospěl k závěru, že v případě neoprávněného nabrání filmu na online video platformu (např. YouTube) může držitel práv podle směrnice o dodržování práv duševního vlastnictví [1] po provozovateli této platformy požadovat pouze jeho poštovní adresu a nikoliv jeho email, telefonní číslo nebo IP adresu, kterou používal při přiblažování ke svému účtu.

Společnost Constantin Film Verleih je v Německu výlučnou držitelkou užívacího práva mj. k filmům „Parker“ a „Scary Movie 5“. V letech 2013 a 2014 byly tyto filmy nahrány a zpřístupněny na online video platformě YouTube a za dobu jejich zveřejnění je shledlo několik desítek tisíc lidí. Společnost Constantin Film Verleih požadovala po společnostech YouTube a Google [2], aby jí zpřístupnily informace týkající se uživatelů, kteří výše uvedená díla na platformu YouTube nahráli. S ohledem na to, že při registraci uživatelského účtu na výše uvedené platformě bylo nutné uvést pouze jméno, emailovou adresu a datum narození a za určitých okolností i telefonní číslo, a nikoliv poštovní adresu, tak byly společnosti Constantin Film Verleih zpřístupněny pouze fiktivní jména těchto uživatelů. Jelikož společnost YouTube a Google současně sbírají data IP adres svých uživatelů včetně údajů o způsobu užití této platformy, tak společnost Constantin Film Verleih následně požadovala zpřístupnění dodatečných informací jako jsou emailové adresy, čísla mobilních telefonů a právě IP adresy uživatelů, kteří na tuto online platformu filmy nahráli. Spor se dostal až německému Spolkovému soudnímu dvoru, který došel k závěru, že výsledek sporu závisí na výkladu čl. 8 odst. 2 písm. a) směrnice o dodržování duševního vlastnictví, a předložil Soudnímu dvoru Evropské unie předběžnou otázku, zda informace dodatečně požadované společností Constantin Film Verleih spadají pod pojem „adresy“ ve smyslu uvedeného ustanovení.

Soudní dvůr úvodem připomněl, že podle čl. 8 odst. 1 písm. c) směrnice o dodržování duševního vlastnictví musí

členské státy zajistit, aby příslušné soudní orgány mohly v takovéto situaci na základě žádosti (při její odůvodněnosti a přiměřenosti) nařídit provozovateli online platformy poskytnutí informací o původu a distribučních sítích zboží či služeb, kterými je porušováno právo duševního vlastnictví. Druhý odstavec téhož článku konkretizuje, že tyto informace obsahují mj. jména a adresy výrobců, zpracovatelů, distributorů, dodavatelů a jiných předchozích držitelů zboží nebo služeb. Soud dodal, že s ohledem na to, že toto ustanovení neodkazuje na právo členských států za účelem vymezení smyslu a rozsahu tohoto ustanovení, tak je nutné jej vykládat autonomním a jednotným způsobem v rámci celé Evropské unie. V tomto ohledu s odkazem na svou předchozí judikaturu ve věci C-516/17, *Spiegel Online*, Soudní dvůr uvedl, že tento výklad je nutné činit s ohledem na obvyklý smysl v běžném jazyce, avšak s přihlédnutím ke kontextu, v němž byl použit, stejně jako s ohledem na cíle, které sleduje právní úprava, jejíž je součástí, a k historii jejího vzniku.

Soudní dvůr vzhledem k výše uvedenému a v souladu se stanoviskem generálního advokáta konstatoval, že v běžném jazyce se tento výraz vztahuje pouze k poštovní adrese, tedy místu bydliště nebo pobytu určité osoby. Z toho plyne, že pokud je tento výraz použit bez dalšího zpřesnění – jako právě v čl. 8 odst. 2 písm. a) dotčené směrnice – nevztahuje se na e-mailovou adresu, telefonní číslo nebo IP adresu. To ostatně dle Soudního dvora potvrzují i přípravné práce na směrnici o dodržování duševního vlastnictví – mj. stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ze dne 29. 10. 2003, zpráva Evropského parlamentu ze dne 5. 12. 2003. Ty totiž neobsahují nic, co by mohlo nasvědčovat tomu, že by výraz „adresy“ tak, jak je použitý v čl. 8 odst. 2 písm. a) dotčené směrnice, měl být chápán tak, že zahrnuje i jinou než poštovní adresu. Dle Soudního dvora tento výklad podporuje i kontext, v němž je dotčený pojem užíván. Z přezkumu jiných aktů unijního práva taktéž vyplývá, že žádný z těchto aktů nepoužívá pojem „adresa“ bez dalšího upřesnění k označení telefonního čísla, IP adresy nebo e-mailové adresy.

Dále Soudní dvůr uvedl, že tento výklad podporuje i jeho soulad s cílem sledovaným čl. 8 směrnice o dodržování práv duševního vlastnictví s ohledem na obecný cíl této směrnice. Právo na informace dle tohoto článku totiž směřuje k uplatnění a konkretizaci práva na účinný procesní prostředek, který je zaručen čl. 47 Listiny základních práv Evropské unie (dále také „Listiny“). K tomu ještě s odkazem na svou předcházející judikaturu ve věci C-580/13, *Coty Germany*, dodal, že toto právo současně směřuje k účinnému zajištění výkonu dalšího základního práva – práva na vlastnictví, jehož součástí je i právo duševního vlastnictví chráněné v čl. 17 odst. 2 Listiny. Je tomu tak z důvodu, že nositeli tohoto práva umožňuje identifikaci osoby, která jeho práva porušuje, čímž může učinit další potřebné kroky k ochraně svého práva (viz C-427/15, *NEW WAVE CZ*). Mimoto Soudní dvůr dodal, že v legislačním procesu byla zvolena minimální harmonizace týkající se dodržování práv duševního vlastnictví, která je omezena pouze na přesně vymezené informace. K výkladu čl. 8 směrnice o dodržování práv duševního vlastnictví se Soudní dvůr již jednou vyjádřil v již uvedeném rozsudku *Coty Germany*, kde dospěl k závěru, že cílem tohoto ustanovení je nalézt rovnováhu mezi dodržováním jednotlivých práv, zejména právem majitelů na informace

a právem na ochranu osobních údajů uživatelů. Samozřejmě dodal, že členské státy mohou nositelům práv z duševního vlastnictví v jednotlivých případech přiznat práva na získání úplnějších informací při zajištění spravedlivé rovnováhy mezi různými dotčenými základními právy a při současném dodržování ostatních obecných zásad unijního práva, jakým je i zásada proporcionality.

Soud uzavřel, že s vzhledem k výše uvedenému je nutné čl. 8 odst. 2 písm. a) směrnice o dodržování práv duševního vlastnictví vykládat v tom smyslu, že pojem „adresy“ nezahrnuje, pokud jde o uživatele porušujícího právo duševního vlastnictví, jejich e-mailovou adresu, telefonní číslo ani IP adresu.

Petr Barták

[1] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví.

[2] Ta ve sporu vystupovala jako mateřská společnost společnosti YouTube, přičemž pro funkčnost platformy YouTube bylo nutné mít zřízený uživatelský účet u společnosti Google.

Zdroj

Rozsudek ze dne 16. 07. 2020 ve věci C-311/18 Data Protection Commissioner proti Facebook Ireland a Maximillian Schrems

Dle rozsudku Soudního dvora je rozhodnutí Komise 2016/1250 o odpovídající úrovni ochrany poskytované štítem EU-USA na ochranu soukromí neplatné

Úplné znění

Velký senát Soudního dvora Evropské unie v rámci svého rozsudku ze dne 16. 7. 2020 dospěl v kontextu předávání osobních údajů třetím zemím dle obecného nařízení o ochraně osobních údajů [1] k závěru, že rozhodnutí 2016/1250 o odpovídající úrovni ochrany poskytované štítem EU-USA na ochranu soukromí je neplatné, avšak rozhodnutí Komise 2010/87 o standardních smluvních doložkách pro předávání osobních údajů zpracovatelům usazeným ve třetích zemích je platné. K tomuto závěru dospěl v řízení navazujícím na stížnost M. Schrems směřující k tomu, aby komisařka do budoucna nebo alespoň dočasně zakázala společnosti Facebook Ireland předávání jeho osobních údajů společnosti Facebook Inc.

V Evropské unii je předávání osobních údajů do třetí země upraveno obecným nařízením o ochraně osobních údajů (dále také „GDPR“). To takové předání povoluje

jen v případě, že daná třetí země zajišťuje ve vztahu k těmto údajům odpovídající úroveň jejich ochrany prostřednictvím vnitrostátních předpisů nebo mezinárodních smluv. GDPR dále konkretizuje, že Evropská komise (dále také „Komise“) je oprávněna konstatovat, že tyto podmínky určitá třetí země splňuje. Pokud takové rozhodnutí Komise nevydala, tak je předání osobních údajů možné za předpokladu, že jejich vývozce poskytne vhodné záruky. Tyto mohou plynout zejména ze standardních doložek o ochraně osobních údajů vydaných Komisí při splnění dodatečné podmínky, že subjekty údajů mají k dispozici vymahatelná práva a účinnou právní ochranu. Další podmínky předání v případě, že takovéto záruky chybí, stanovuje i samotné GDPR.

Případ se týká rakouského státního příslušníka Maximiliana Schrems, který je uživatelem sociální sítě Facebook

(dále jen „Facebook“) od roku 2008. Při registraci na této sociální síti uživatel uzavírá smlouvu se společností Facebook Ireland, která je dceřinou společností Facebook Inc. sídlící ve Spojených státech amerických. Osobní údaje uživatelů sociální sítě Facebook s bydlištěm na území Evropské unie tak jsou částečně nebo úplně ukládány na servery společnosti Facebook Inc. ve Spojených státech amerických, kde jsou dále podrobněji zpracovávány.

V roce 2013 se pan Schrems stížností směřovanou k irskému komisaři pro ochranu osobních údajů (irský orgán „Data Protection Commissioner“) domáhal zakázání předávání jeho osobních údajů do Spojených států amerických. Poukazoval přitom na právní předpisy a praxi v této zemi, která nezajišťuje dostatečnou ochranu jeho osobních údajů před sledováním prováděným tamějšími státními orgány. Tato stížnost byla zamítnuta s odvoláním na to, že Komise ve svém rozhodnutí 2000/520 [2] konstatovala, že ve Spojených státech amerických je poskytována odpovídající úroveň ochrany. Spor skrze předběžnou otázku položenou v rámci vnitrostátního soudního řízení zahájeného panem Schremsem doputoval až k Soudnímu dvoru, který dospěl k závěru, že rozhodnutí Komise č. 2000/520 je neplatné (viz rozsudek ve věci C-362/14, *Schrems*). Na základě tohoto rozsudku zrušil vnitrostátní soud rozhodnutí irského komisaře pro ochranu osobních údajů o stížnosti pana Schremse a věc vrátil k dalšímu projednání a rozhodnutí.

S ohledem na to, že osobní údaje pana Schremse byly mezitím zpracovávány na základě rozhodnutí Komise (EU) 2010/87[3], pan Schrems svou stížnost irskému komisaři přeformuloval, avšak setrval na tom, že Spojené státy americké neposkytují dostatečnou právní ochranu jeho osobních údajů, když americké právo ukládá společnosti Facebook Inc. předávat americkým orgánům jako jsou Národní bezpečnostní agentura (National Security Agency, NSA) či Federální úřad pro vyšetřování (Federal Bureau of Investigation, FBI) osobní údaje, které jí byly poskytnuty společností Facebook Ireland. Užití jeho osobních údajů těmito americkými orgány v rámci rozličných sledovacích programů je pak dle něj v rozporu s čl. 7, 8 a 47 Listiny základních práv Evropské unie (dále také „Listina“), a proto výše citované rozhodnutí Komise nemůže být základem pro předávání jeho osobních údajů. Po irském komisaři pro ochranu osobních údajů pak požadoval dočasné nebo trvalé zastavení předávání jeho osobních údajů společnosti Facebook Inc. Úřad irského komisaře dospěl k závěru, že výsledek žádosti pana Schremse závisí na posouzení platnosti rozhodnutí Komise 2010/87. Z toho důvodu zahájil řízení před irským vnitrostátním soudem za účelem předložení předběžné otázky týkající se platnosti výše uvedeného rozhodnutí Komise. Po zahájení řízení přijala Komise rozhodnutí 2016/1250 o odpovídající úrovni ochrany poskytované štítem EU-USA na ochranu soukromí[4]. Irský soud v rámci své předběžné otázky žádá Soudní dvůr o zodpovězení toho, zda se GDPR uplatní i na přenos osobních dat podle standardních doložek podle rozhodnutí Komise 2010/87, jaká úroveň ochrany je nařízením GDPR vyžadována v souvislosti s takovým přenosem

a jaké závazky za této situace plynou regulačním orgánům. Předkládající soud dále vznesl otázku platnosti rozhodnutí Komise 2010/87 i rozhodnutí Komise 2016/1250.

Soudní dvůr úvodem svého rozhodnutí zdůraznil, že operace spočívající v zajištění předání osobních údajů z členského státu do třetí země jako taková představuje zpracování osobních údajů prováděné ve členském státě Evropské unie ve smyslu nařízení o ochraně osobních údajů. Ustanovení připouštějící vyloučení operace z působnosti GDPR ve smyslu jeho čl. 2 odst. 2 je vždy nutné vykládat striktně, přičemž projednávaná situace nespadá ani pod jednu z výjimek. To, že osobní údaje předávané pro obchodní účely mezi hospodářskými subjekty budou během předávání nebo po něm zpracovány veřejnými orgány za účelem zajištění obrany a bezpečnosti dotčeného třetího státu, nemůže takovou operaci vyloučit z působnosti GDPR.

Ve vztahu k otázce týkající se úrovně ochrany požadované GDPR Soudní dvůr uvedl, že cílem kapitoly V GDPR je mj. zajistit kontinuitu vysoké úrovně ochrany osobních údajů při předávání do třetí země. S odkazem na svou předcházející judikaturu ve věci C-362/14, *Schrems*, Soudní dvůr uvedl, že zajištěním odpovídající úrovně ochrany osobních údajů ve vztahu k jejich předávání do třetích států je zajištění takové úrovně, která je v zásadě rovnocenná úrovni ochrany v Evropské unii zajištěné GDPR ve spojení s Listinou. Pokud třetí země tuto ochranu nezajišťuje, musí k předávání docházet na základě vhodných záruk, které poskytuje správce nebo zpracovatel osobních údajů. Při předávání osobních údajů podle standardních doložek o ochraně osobních údajů tedy musí být přijaté záruky s to zajistit splnění požadavků odpovídajících zpracování osobních údajů v Evropské unii (úroveň ochrany musí být v zásadě rovnocenná). Dále Soudní dvůr uvedl, že při posuzování odpovídající úrovně ochrany je třeba vzít v úvahu smluví ujednání mezi správcem a zpracovatelem usazenými v Evropské unii a příjemcem předávaných údajů usazeném v dané třetí zemi a současně relevantní prvky právního řádu této země s ohledem na případný přístup orgánů veřejné moci k předávaným osobním údajům.

Soudní dvůr k roli dozorových úřadů ve věcech osobních údajů uvedl, že jejich primární povinností je dohlížet na dodržování a vymáhat uplatňování GDPR. Konstatoval, že pokud neexistuje rozhodnutí Komise o odpovídající ochraně osobních údajů, tak dozorový úřad musí přerušit nebo trvale zakázat předávání osobních údajů do třetí země podle standardních doložek přijatých Komisí, pokud s ohledem na všechny okolnosti přenosu osobních údajů je zřejmé, že tyto doložky nejsou nebo nemohou být ve třetím státě dodržovány. Splněna musí být taktéž podmínka toho, že ochrana nemůže být zajištěna jinými prostředky – např. předávání nepozastavil nebo neukončil sám vývozce osobních údajů usazený v Evropské unii.

Při řešení otázky platnosti rozhodnutí Komise 2010/87 Soudní dvůr konstatoval, že platnost dotčeného rozhod-

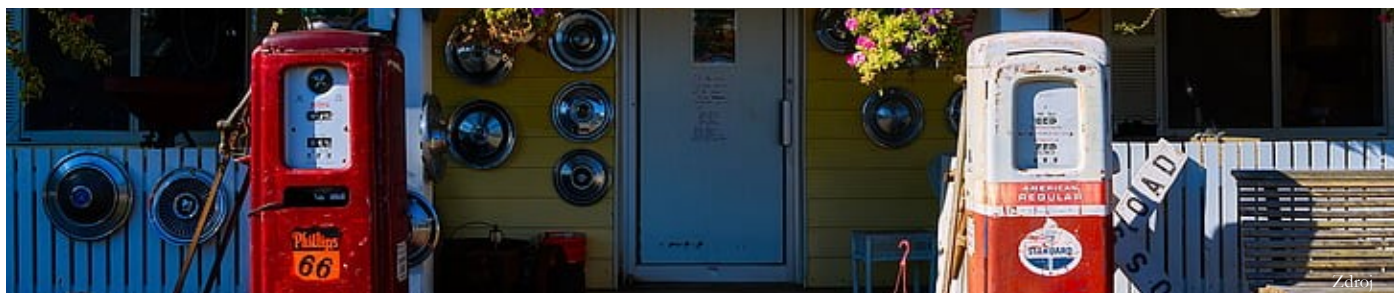
nutí nemůže být dotčena pouze z důvodu, že jsou smluvní, a z toho důvodu nejsou závazné pro státní orgány třetího státu, do kterého jsou osobní údaje předávány. Podle Soudního dvora je však bezpodmínečně nutné, aby tato rozhodnutí obsahovala mechanismus, díky kterému je v praxi možné zajistit soulad úrovně ochrany osobních údajů s požadovaným evropským právem, přičemž nutné je zohlednit i to, zda je přenos osobních údajů přerušeno nebo zakázán v případě porušení těchto ustanovení nebo pokud je nemožné je dodržovat. V tomto případě však citované rozhodnutí Komise obstálo, jelikož obsahovalo mechanismus, který zavazoval vývozce osobních údajů i jejich příjemce před jakýmkoliv převodem ověřit, zda je poskytovaná úroveň ochrany v daném třetím státě zajištěna. Současně rozhodnutí požaduje, aby příjemce osobních údajů informoval o jakékoli neschopnosti dodržovat v rozhodnutí uvedené standardní doložky. Vývozce těchto údajů pak byl povinen přenos těchto osobních údajů přerušit a/nebo ukončit smlouvu s vývozcem těchto údajů.

Ve vztahu k platnosti rozhodnutí Komise 2016/1250 Soudní dvůr dovodil, že toto rozhodnutí stanoví, že požadavky národní bezpečnosti, veřejného zájmu a vymáhání takového práva z důvodu přednosti těchto zájmů umožňují zásah do práv subjektů ochrany osobních údajů. Soudní dvůr úvodem přezkumu platnosti rozhodnutí konstatoval, že poskytnutí osobních údajů státním orgánům třetí země je zásahem do práv garantovaných čl. 7 a 8 Listiny. Ač tato práva nejsou absolutní, tak při do zásahu do nich musí být dodržena zásada proporcionality (zásah tedy musí být v mezích toho, co je nezbytně nutné), přičemž jakékoliv omezení výkonu základních práv musí být stanoveno zákonem. Při přezkumu vnitrostátní právní úpravy Spojených států amerických dospěl Soudní dvůr k závěru, že přístup k osobním údajům a jejich použití nebylo upraveno takovým způsobem, který je v zásadě rovnocenný požadavkům vyplývajícím z práva Evropské unie, konkrétně principu proporcionality, když se programy sledování mj. osobních údajů neomezují na to, co je nezbytně nutné. Vnitrostátní úprava sledovacích programů totiž neobsahovala žádná omezení týkající se pravomocí státních orgánů, které sledování provádí, ani neposkytovala dostačující záruky pro ochranu občanů třetích zemí. Současně Soudní

dvůr upozornil, že ve Spojených státech amerických neexistovala ani možnost soudního přezkumu, tak jak je vyžadováno GDPR, přičemž Soudní dvůr zdůraznil, že tento požadavek je v kontextu předávání osobních údajů do třetích zemí obzvláště důležitý. Tento nedostatek nemohl být napraven ani zřízením pozice ombudsmana, jelikož z čl. 47 Listiny vyplývá, že procesním subjektům musí být dána možnost využít právních prostředků před nezávislým a nestranným soudem. Nicméně tuto garanci funkce ombudsmana neposkytovala, jelikož ten byl sice nezávislý na zpravodajské komunitě, nicméně přímo podléhal ministrovi zahraničí a je nedílnou součástí příslušného ministerstva. Z rozhodnutí nevyplývá, že by odvolání nebo zrušení jeho jmenování bylo spojeno se zárukami, což může vyvolávat pochybnosti o nestrannosti ombudsmana na výkoné moci. Navíc tento ombudsman ani neměl pravomoc přijímat závazná rozhodnutí ve vztahu ke zpravodajské komunitě.

Petr Barták

- [1] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES
- [2] Rozhodnutí Komise ze dne 26. července 2000 podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES o odpovídající ochraně poskytované podle zásad „bezpečného přístavu“ a s tím souvisejících „často kladených otázek“ vydaných Ministerstvem obchodu Spojených států
- [3] Rozhodnutí Komise ze dne 5. února 2010 o standardních smluvních doložkách pro předávání osobních údajů zpracovatelům usazeným ve třetích zemích podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES ve znění prováděcího rozhodnutí Komise (EU) 2016/2297 ze dne 16. prosince 2016
- [4] Prováděcí rozhodnutí Komise (EU) 2016/1250 ze dne 12. července 2016 podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES o odpovídající úrovni ochrany poskytované štítem EU-USA na ochranu soukromí.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. 7. 2020 ve věci C-343/19, Volkswagen AG K mezinárodní příslušnosti žalob směřujících proti výrobcům nedovoleně manipulovaných automobilů

Úplné znění rozsudku
Tisková zpráva

Soudní dvůr konstatoval, že čl. 7 bod 2 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 musí být vykládán tak, že pokud bylo vozidlo v jednom členském státě vybaveno softwarem pro

nelegální manipulaci s výfukovými emisemi, a že pokud byl vůz posléze zakoupen zákazníkem v jiném členském státě, pak je to právě stát zákazníka, kde se škoda projevila. Na náhradu škody v podobě snížení hodnoty vozidla lze tudíž žalovat v tomto státě.

VFI (Verein für Konsumenteninformation – rakouské sdružení ochrany spotřebitelů) podalo k zemskému soudu v Klagenfurtu v Rakousku žalobu. VFI v ní zastupovalo 574 spotřebitelů, kteří si zakoupili vůz Volkswagen tajně vybavený softwarem pro úpravu tvorby zplodin při emisní zkoušce (tzv. aféra dieseldate). Software dokázal rozpoznat, že automobil vykonává emisní test (tedy, že se nejedná o běžný provoz) a v takové chvíli dočasně pozměnil chování motoru, aby byl vůz schopen v emisní zkoušce uspět. VFI požadovalo od VW náhradu škody, protože zákazníci by si takový vůz koupili pouze se slevou anebo by jej nezakoupili vůbec. Protože automobil obsahuje od svého počátku vadu, musí být podle VFI jeho reálná hodnota nižší než zaplacená částka.

VFI podalo žalobu k soudu v Klagenfurtu, protože (s ohledem na čl. 7 bod 2 nařízení Brusel I bis [1]) se v obvodu tohoto soudu prý poprvé projeví účinky deliktního jednání VW. Nejedná se prý o škodu vzniklou v důsledku koupě vozidel, ale o původní škodu odůvodňující příslušnost uvedeného soudu. Tato škoda spočívá ve snížení hodnoty majetku každého spotřebitele, které nastalo nejdříve koupí a předáním vozu právě v obvodu Klagenfurt.

Společnost VW s rakouskou mezinárodní příslušností nesouhlasila. Dotčené vozy byly totiž vybaveny softwarem v Německu, kde VW i sídlí.

Zemský soud měl pochybnosti o tom, jestli (s ohledem na zmíněné nařízení) pouhé zaplacení ceny a předání vozu zakládají místní příslušnost v Rakousku. S odkazem na judikaturu SDEU [2] soud vyvodil, že přímí poškození by se na něj mohli obrátit jen tehdy, pokud se dovolávají původní škody, a nikoli pouhých následných škod. Soud měl za to, že podvodný software způsobil původní škodu. Naopak škoda uplatňovaná VKI spočívající ve snížení hodnoty těchto vozidel představuje následnou škodu, protože vozidla jsou postižena faktickou vadou. Soud připustil, že deliktní jednání se mohlo uskutečnit už v Německu a že v rámci procesní ekonomie by měla být místní příslušnost určena právě tam.

Soud v Klagenfurtu nicméně předložil SDEU předběžnou otázku o výkladu čl. 7 bodu 2 Nařízení: *Nachází se místo, kde došlo ke škodné události, v členském státě, kde byl vůz vyroben (tj. kde došlo k nainstalování softwaru), nebo v jiném členském státě, kde byl vůz zakoupen (tj. kde vznikla finanční ztráta)?*

SDEU s poukazem na svou judikaturu [3] řekl, že *místo, kde došlo ke škodné události*, se obecně nachází tam, kde se škoda projevila, a zároveň tam, kde došlo k události, která tuto škodu zapříčinila. Je tedy na žalobci, aby si z těchto dvou míst vybral příslušný soud. SDEU zároveň určil, že podle zkoumaného ustanovení nelze založit soudní pří-

slušnost pro navazující škodlivé následky. [4] Soudní dvůr nicméně souhlasil s VFI, že zde se jedná o původní škodu, která se projevila až v okamžiku koupě vozidel, jejich nabytím za cenu vyšší, než byla jejich skutečná hodnota. Škoda před koupí vozu neexistovala, a proto nejde hovořit o nepřímém důsledku újmy vzniklé jiným osobám. Za poškozeného je považován konečný nabyvatel. Spíše než o čistě majetkovou újmu se navíc v projednávané věci jedná o hmotnou škodu vyplývající ze ztráty hodnoty vozidla.

SDEU vyřkl rozsudek, že v případě aplikace čl. 7 bodu 2 nařízení, se *místo, kde došlo ke škodné události*, nachází tam, kde byl vůz nabyt třetí osobou (zde zákazník od Klagenfurtu). Z toho vyplývá, že další případné žaloby na náhradu škody spočívající ve snížení hodnoty vozidla v důsledku posuzovaného nekalosoutěžního jednání proti automobilce budou podávány v zemích, kam byly vozy vyváženy, nikoliv pouze v Německu.

Toto pravidlo pramení z bodu 15 odůvodnění Nařízení, který klade požadavek na vysokou předvídatelnost místní příslušnosti. Automobilka, jež uvádí zmanipulované vozy na cizí členské trhy, může důvodně očekávat, že bude žalována u soudů těchto cizích států. Soudní dvůr dále argumentoval bodem 16 odůvodnění Nařízení, že by mezi příslušným soudem a žalobou měla existovat úzká vazba. Podle SDEU je to právě soud v členském státě zákazník, který dokáže posoudit tržní podmínky v zemi a dokáže neefektivněji zajistit důkazní prostředky. A konečně unijní soud konstatoval, že podle nařízení Řím II a jeho čl. 6 odst. 1 [5] je místem vzniku škody, v níž se jedná o nekalosoutěžní jednání, místo, kde dochází k narušení společných zájmů spotřebitelů. Takové jednání VW může narušit zájmy spotřebitelů v každém členském státě, protože vozy mohou být v každém členském státě zakoupeny. Proto, v souvislosti s požadavkem soudržnosti z bodu 7 odůvodnění Řím II., je místo vzniku škody tam, kde byl výrobek zakoupen.

Jan Slánský

[1] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 o ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

[2] Rozsudek ze dne 19. září 1995, *Marinari* C 364/93 (body 14 a 15).

[3] Např. Rozsudek ze dne 16. července 2009, *Zuid-Chemie*, C 189/08 (bod 23).

[4] Rozsudek ze dne 29. července 2019, *Tibor-Trans*, C-451/18 (bod 27).

[5] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy.

Rozsudek ze dne 24. 9. 2020 ve věci C-195/20 PPU, XC

K uplatnění zásady speciality při dobrovolném opuštění území státu a opětovném vydání evropského zatýkacího rozkazu

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

Soudní dvůr Evropské unie se věnoval otázce, zda se ochrana plynoucí ze zásady speciality při předávání osob na základě rámcového rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu [1] (dále „EZR“) vztahuje i na následně vydaný EZR pro dřívější trestný čin, či se vždy uplatní pouze v souvislosti s jedním konkrétním EZR. Dospěl konkrétně k závěru, že opatření omezující osobní svobodu uložené osobě, vůči níž byl vydán první EZR, pro dřívější trestné činy, kvůli kterým nedošlo k jejímu předání na základě výkonu druhého EZR, není v rozporu s unijním právem, pokud tato osoba členský stát, který vydal první EZR, dobrovolně opustila.

XC byl v Německu stíhán v rámci tří různých trestních řízení: 1) pro trestný čin obchodování s omamnými látkami, 2) pro trestný čin pohlavního zneužívání nezletilé osoby, spáchaný v Portugalsku, a 3) pro trestné činy znásilnění a vydírání, rovněž spáchané v Portugalsku (v roce 2005).

V roce 2011 byl XC německým okresním soudem odsouzen za trestný čin obchodování s omamnými látkami k podmíněnému úhrnnému trestu odnětí svobody v délce 1 roku a 9 měsíců.

V roce 2016 vydalo německé státní zastupitelství za účelem trestního stíhání XC pro trestný čin pohlavního zneužívání (spáchaného v Portugalsku) první EZR. Na jeho základě byl v roce 2017 XC poté, co portugalské soudy předání povolily, předán k trestnímu stíhání do Německa. XC se přitom nezřekl uplatnění zásady speciality. Za tento trestný čin byl v Německu odsouzen k trestu odnětí svobody v délce 1 roku a 3 měsíců, který v Německu následně i vykonal.

Během výkonu trestu však došlo ke zrušení podmíněného odložení prvního uloženého trestu (za trestný čin obchodování s omamnými látkami). Jelikož portugalský soud nikterak nereagoval na žádost německých orgánů o neuplatnění zásady speciality a o udělení souhlasu s výkonem trestu, byl XC v roce 2018 propuštěn na svobodu a uložen mu byl probační dohled. XC nicméně dobrovolně Německo opustil a odjel do Nizozemska a poté do Itálie.

Dne 19. září 2018 proto vydalo za účelem výkonu trestu z roku 2011 německé státní zastupitelství druhý EZR. Na jeho základě byl XC v Itálii zadržen a následně v říjnu 2018 předán německým orgánům. Jelikož v listopadu 2018 vydal německý okresní soud proti XC zatýkací rozkaz rovněž pro účely trestního stíhání pro trestné činy znásilnění a vydírání (spáchané v Portugalsku v roce 2005), byly italské orgány požádány o udělení souhlasu s trestním stíháním rovněž pro tyto další dva trestné činy. Této žádosti bylo z jejich strany v březnu 2019 vyhověno.

XC tak byl na základě nově vydaného EZR (ze dne 19. 9. 2018) v Německu umístěn do vazby a následně dne 16. 12. 2019 odsouzen rovněž za trestné činy znásilnění a vydírání. Uložen mu byl souhrnný trest odnětí svobody v délce 7 let, v jehož rámci byl zohledněn i původní odsuzující rozsudek pro trestný čin obchodování s omamnými látkami z roku 2011 a započtena délka vazby.

Proti rozsudku podal XC opravný prostředek, v němž namítal, že s jeho stíháním pro trestné činy znásilnění a vydírání, spáchané v Portugalsku v roce 2005, nevyslovil portugalský vykonávající orgán souhlas, a tudíž německé orgány nebyly oprávněny jej pro tyto trestné činy stíhat. Dle jeho názoru se na něj totiž od 1. 9. 2018 (kdy opustil Německo a odjel do Nizozemska a následně do Itálie) stále vztahuje ochrana plynoucí ze zásady speciality, již se při svém předání do Německa v roce 2017 na základě prvního EZR nezřekl.

Podle čl. 27 odst. 3 písm. g) rámcového rozhodnutí se zásada speciality neuplatní, pokud vykonávající justiční orgán dá souhlas i ve vztahu k jinému trestnému činu, než kvůli kterému byla osoba předána a kterého se dopustila před svým předáním. Ačkoli italské orgány udělily na základě nového EZR (ze dne 19. 9. 2018) souhlas jak s výkonem odsuzujícího rozsudku pro trestný čin obchodování s omamnými látkami (dne 10. 10. 2018), tak i s trestným stíháním pro trestné činy znásilnění a vydírání (dne 22. 3. 2019), vyvstala přesto otázka, zda stále trvá ochrana plynoucí ze zásady speciality související s předáním na základě prvního EZR, pokud osoba dobrovolně opustila členský stát, který tento EZR vydal. Předkládací soud se za této situace rozhodl přerušit řízení a obrátit se s předběžnou otázkou na Soudní dvůr.

Soudní dvůr, jenž věc posoudil v naléhavém řízení, na začátku svého posouzení připomenul, že rámcové rozhodnutí, jež je založeno na předpokladu vzájemné důvěry, má za cíl usnadnit a urychlit soudní spolupráci mezi členskými státy. Ačkoliv tak mají vykonávající orgány některé konkrétní pravomoci při výkonu EZR, nelze dle Soudního dvora čl. 27 rámcového rozhodnutí, zakotvující zásadu speciality, vykládat způsobem, který by neutralizoval cíl uvedeného mechanismu spolupráce spočívající právě v usnadnění a zrychlení předávání osob mezi justičními orgány.

S odkazem na stanovisko generálního advokáta poté Soudní dvůr dovodil, že zásada speciality je úzce spjata s výkonem určitého konkrétního EZR. V čl. 27 rámcového rozhodnutí je totiž poukazováno na „předání“ v jednotném čísle, přičemž tato interpretace je potvrzena i kontextuálním výkladem tohoto ustanovení, konkrétně čl. 1 odst. 1, v němž je EZR definován s ohledem na svůj specifický cíl, a čl. 8 odst. 1, jenž vyžaduje, aby byla v každém EZR vymezena povaha, právní kvalifikace činů, kterých se týká, a okolností, za kterých byly činy spáchány.

Soudní dvůr v tomto směru konkrétně uvedl, že zásada speciality vyžaduje, aby vystavující členský stát, který chce stíhat nebo odsoudit osobu pro trestný čin spáchaný před jejím předáním na základě výkonu EZR, který je odlišný od toho, jímž bylo toto předání odůvodněno, měl souhlas vykonávajícího členského státu, čímž se brání tomu, aby první členský stát zasahoval do pravomocí, které by mohl vykonávat vykonávající členský stát, a překračoval své pravomoci vůči stíhané osobě. Vzhledem k tomu, že cílem EZR je předat dotyčnou osobu do členského státu, který takový rozkaz vydal v souvislosti s určitými trestnými činy, jež v něm jsou uvedeny, a prostřednictvím donucení ji dostat na území tohoto členského státu, zásada speciality je neoddělitelně spjata právě s výkonem určitého EZR, jehož rozsah je jasně vymezen.

Na základě uvedeného následně Soudní dvůr konstatoval, že zásada speciality, již se bylo možné dovolat v souvislosti s prvním předáním XC (ze strany portugal-

ských orgánů), nemá vliv na návrat XC na německé území na základě jiného EZR, který byl vydán až následně (a vykonán italskými justičními orgány).

Nepoužitelnost zásady speciality přitom neplyne z některé z výjimek stanovených v čl. 27 rámcového rozhodnutí, nýbrž z toho, že spor v původním řízení nově spadá do rámce výkonu jiného EZR (konkrétně druhého EZR vydaného dne 19. 9. 2018). Pokud by za této situace bylo vyžadováno, aby souhlas udělil jak vykonávající justiční orgán státu, který osobu předal na základě prvního EZR, tak vykonávající justiční orgán členského státu, který ji nově předává na základě jiného EZR, docházelo by podle Soudního dvora k maření účinnosti postupu předání, čímž by bylo ohroženo i naplnění cíle rámcového rozhodnutí.

Jestliže tedy XC poté, co vykonal trest za trestné činy uvedené v prvním EZR, území Německa dobrovolně opustil, nemůže se již podle Soudního dvora dovolávat zásady speciality související s tímto prvním EZR. Tato osoba se může uvedeně zásady dovolat pouze v souvislosti s EZR, který byl vydán dne 19. 9. 2018 a který byl vykonán italským vykonávajícím orgánem.

Souhlas s omezením osoby na svobodě za jiný trestný čin, než kvůli kterému byla tato osoba předána a kterého se dopustila před svým předáním (ve smyslu čl. 27 odst. 3 písm. g) rámcového rozhodnutí), má tedy podle Soudního dvora udělit pouze vykonávající justiční orgán členského státu, který osobu předal na základě daného konkrétního (v tomto případě druhého) EZR. Tím je v posuzovaném případě právě italský vykonávající orgán, který takový souhlas poskytl.

Lukáš Boháček

[1] Rámcové rozhodnutí Rady 2002/584/SVV ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy, ve znění rámcového rozhodnutí Rady 2009/299/SVV ze dne 26. února 2009.

MONITORING LITERATURE

Základní práva a ústavní soudnictví

- Petra Bárd, Anna Sledzinska-Simon. On the principle of irremovability of judges beyond age discrimination: *Commission v. Poland*. *Common Market Law Review*, Volume 57, Issue 5
- Miriam Allena, Francesco Goisis. ‘Full Jurisdiction’ Under Article 6 ECHR: *Hans Kelsen v. the Principle of Separation of Powers*. *European Public Law*, Volume 26, Issue 2
- Barend van Leeuwen. Towards Europeanisation through the proportionality test? The impact of free movement law on medical professional discipline. *European Law Journal*.
- Zia Akhtar. Detention Before Deportation: Merits Based Review, and the Need for More Oversight of Vulnerable Detainees. *European Public Law*, Volume 26, Issue 2
- Mattias Wendel. The two-faced guardian – or how one half of the German Federal Constitutional Court became a European fundamental rights court. *Common Market Law Review*, Volume 57, Issue 5

Evropské civilní právo

- P.T.J. Wolters. Search Engines, Digitalization and National Private Law. *European Review of Private Law*, Volume 28, Issue 4
- Marc Rotenberg. Schrems II, from Snowden to China: Toward a new alignment on transatlantic data protection. *European Law Journal*

Jan Bena

Příspěvky nejsou oficiálními vyjádřeními Nejvyššího soudu.

© Nejvyšší soud, ISSN 2464-8531

3/2020
BULLETIN

NEJVYŠŠÍ SOUD
ODDĚLENÍ ANALYTIKY
A SROVNÁVACÍHO PRÁVA